

Napút-füzetek

105.

Erdélyi Z. János

Ödipusz Budán

A patikárus

Ödipusz Budán

Hangjáték

SZEREPLŐK

FIÚ
ASSZONY
ÖREG
1. VENDÉG
2. VENDÉG
3. VENDÉG

ELSŐ JELENET

(Ajtónyitás zaja; erőteljes, fiatalos léptek.)

FIÚ

Hé, gazda! Merre vagy?

ASSZONY *(messzebből hallatszik a hangja, a „szomszéd szobából”)*

Mit ordítasz?

(Közelebből.)

Nem ismersz illetet, te ki, pimasz?

Köszönnél tán előbb, vagy mi a fene?

FIÚ

Köszönniiiiii? Ugyan mi dolgom veled?

Kegyed netán főúri asszonyállat?

ASSZONY

Beverem mindjárt a mocskos pofádat,
te pernahajder!

FIÚ

Lassan, szép babám!

Vendég vagyok e háznál, úgy biz' ám!

Vagy nem vendéglő ez a szörnyű viskó?

ASSZONY

Ha másnak jó így, akkor neked is jó.

Aztán mitől vagy ily pöffeszkedő?

Tán bársonyban születted?

FIÚ

Üsse kő!

Pár éjszakát itt is megalhatok.

S hogy bársonyban születtem-é?

(Sejtelmesen.)

Titok!!!

ASSZONY

Akkor csak tartsd meg szörnyű titkodat.

Hanem ajánlom: viseld jól magad!

Ez itt vendéglő, és nem kupleráj,

hova az úrfi szórakozni jár.

Kaphatsz szobát és kosztot, hogyha kéred,

no persze úgy, ha van is rája pénzed.

FIÚ

Csavargónak, koldusnak látszom én?!

ASSZONY

Lehetsz felőlem dúsgazdag, szegény,

de kulcsot addig nem adok neked,

míg nem fizetsz egy kis előleget.

Naponta két ezüst a szoba ára.

Maradsz?

FIÚ

Maradok. Három éjszakára.

Ne, itt a pénzed... Nem vagyok fukar.

ASSZONY

Ez már beszéd! Ma este mit akar
vacsorázni az úr?

FIÚ

Ej, hirtelen

de bűbájos lettél, egyetlenem!

Így is dukál: én nemesúr vagyok.

ASSZONY (*gúnyosan*)

Ki hitte volna? Mindjárt meghalok!

E megtiszteltetést tán túl sem élem!

FIÚ

Asszony, vigyázz: ne szórakozzál vélem!

ASSZONY

Előbb titok volt még a származásod,

most meg dicsekszel? S még szememre hányod,

ha viccelődöm balgaságodon?

Ugyan, fiacskám! Elárulhatom,

bejár ide időnként pár nagy úr is

– van közte finom és van persze bugris –,

akik konyhám és pincém ismerik...

FIÚ

És egyebet nem adtál még nekik?

ASSZONY

Mi egyebet? Mi francot kéne adnom?

FIÚ

Hát... hogy a borral jókedv is fakadjon...

...egy kis szerelmet...

ASSZONY (*keserűen felnevet*)

Marha vagy, fiacskám...

Vagy szemtelen... Mit hordasz össze csacsán?...

Anyja csecseből csurrant tej fehérlik

az úrfi száján; szinte még becézik,

olyan kölyök, de már ágaskodik

a bika-öszön! Lám, a második

szava szinte a szerelem. No, ülj le,

vagy mindjárt kapsz egyet a fenekedre,

ha jár a szád!

FIÚ

De szép szentencia!

Olyan vagy, asszony, mint egy hárpia.

Tetszik nekem, ha pergő nyelve van

a szép szukáknak, ám határtalan

bőségű szóözön, mint zivatar,

locsog, morajlik, sáros lét kavár,

és ebbe fül a szépség; legyen inkább
ajkaidon a szó szelíd imádság:
sokkalta jobban illik halovány
orcádhoz liliom, mint buzogány.
Páncélt kebledet takard ki szépen...
engedj pihennem halmaik tövében.
Ajkamra hullass álom-csókokat...

ASSZONY

Bolondnak nincs hely e fedél alatt!
Eredj az ispotályba: ott akad még
hasonszórú komédiás; ha nem mégy,
van eszközöm, hogy rábeszéljelek.

FIÚ

S én még tiszteltem a gyöngébb nemet!
A legszebb szóvirágokat csokorba
kötöttem, ám fejébe csak goromba
fogadtatás a válasz... Hogy sajog
belé a szívem-lelkem...

ASSZONY

Majd ha sok
ráérős órád lesz, megápolom.

FIÚ

Volt régen is pár bájos ápolóm.
Kényeztető karokban szép az álom.
Van itt egy ágy? Épp gyógyulásra vágyom.

ASSZONY

Három napig szobádban annyit alszol,
amennyi jólesik.

FIÚ *(színlelt megszeppenéssel)*

Talán haragszol?

ASSZONY

Rád, kisfiam? Rég nem lennél te itt,
ha haragudnék.

FIÚ

Mondok valamit:
te azt hiszed, hogy tréfáltam, mikor
összehabogtam azt a szócsokor
virág... no, szóval: mikor szépeket
akartam mondani...

ASSZONY

Nos, én neked
azt mondanám, hogy hiábavaló
a sok beszéd. Aztán meg mire jó
ilyen kölyöknek vélem kezdeni?

FIÚ

Más asszonyok örülnének neki!
Azoknak bezzeg szörnyen imponál,

---

ha magamfajta vélük „szóba áll”.
Az első szóra húsz évet tagadnak;
a másodikra selypegőn hadarnak,
mint hajdanán, mikor a vőlegény
ajánlatot tett nekik könnyedén.
Hanem mit akkor az erkölcs nevében
megtenni félték, arra most serényen
mutatnak hajlamot, s diszkréció
mellett a legsilányabb panzió
poloska mászta ágyán élvezik
az ismeretlen kéjt, amit nekik
a tisztos férj sosem tudott megadni,
bár nagy szuszogva nemzett vagy tucatnyi
málé pofájú, hülye gyereket.
Haj, ismerem én jól a hölgyeket!
A kis szüzcsekékről nem is beszélve:
tapasztalatlanságuk ellenére
– mert hát ügyetlen mindegyik, midőn
elsőt ölelni dől le remegőn –,
szóval, ha nincsen is gyakorlatuk,
oly vágyva-félve adják meg maguk,
mint megbűvölt vad az ügyes vadásznak;
s már másodjára önmaguktól másznak
a nyoszolyára, gyorsan pótolandó
a sok gyönyört, mit csak nyújthat halandó.
A vénlányokkal ismét más a helyzet:
a házasságot, mint súlyos keresztet,
úgy rettegik, s e szóból: szerelem –
a kárhozat parázslík. Esztelen,
cél nélküli önmegtartóztatás
rabolja el legszebb koruk, s ha más
boldog családi életről beszél,
eszükbe jut „a jó szülő s fivér”,
kik *bástyaként* védtek a kis szüzcsekét
a *bősz kanoktól*, nehogy baja essék,
ha szóba áll velük. Ekként fizet
– mások önzéséért – egy életet.

ASSZONY

A francba, rólunk nincs nagy véleményed!

FIÚ

Az eddig volt, s azért csupán, mert téged
előbb nem láttalak.

ASSZONY

Látom, fiam,
hazudni aztán tudsz folyékonyan.
Vagy higgyem azt, sokat láttál te már?...

FIÚ

Sokat bizony! Előttem nincs határ:
ma itt, holnap meg ott; hisz egyre megy,
ha van fedél, van étel, no meg egy
csinos fehérszemély: szófogadó,
megértő, kedves és... *odaadó*.
A nagyvilágban jártam erre-arra,
akadtam ilyen és olyan kalandra;
mindig van egy, ki épp vigaszra vár,
és a vigasztalónak *hála jár*.
Így a szerelmet régtől ismerem.

ASSZONY

De régen is volt az már, Istenem:
tüzelt a vérem, és tetszett nagyon,
hogy minden éjjel férfi súlya nyom –
főként ha nem volt mindig ugyanaz,
de választék is volt, az szent igaz.
Hanem megvert a mámor istene.

FIÚ

Ezerszer áldott légyen a neve!

ASSZONY

Vagy inkább átkozott... Elkezdni
sokkalta könnyebb, ám végét veti
az elszálló idő... Jobban sajnó
a szenvedés... s ki minket elhagyott,
már messze jár és újabb kéjt keres...

FIÚ

Ölelésben ne légy mértékletes!
Az élet elrohan, használd ki hát.

ASSZONY

Amíg ifjú a test, nap- s éjszakát
told egybe gondtalan és szertelen.
A vágy a csókkal egy ágon terem.
Tiltott gyümölcsét én is megkívántam;
voltak sokan a vendégek hadában,
akik versengtek, hogy övék legyenek.
Kiválasztottam közülük egyet:
látásra szép, illemre kellemes,
király szolgálja, jóképű nemes
feküdt mellém először; halk szavú,
dédelgető, csillagszemű fiú
volt első szeretőm – ma már nagy úr.
Azóta sem szerettek oly vadul,
pedig utána jöttek még sokan...
Jaj, ennek immár majd' húsz éve van...
Meglátogat ma is még néhanapján,
ha megcsömrölik a sok szende kislány

---

szenteskedő, mégis mohó öletől.
S bármerre is jár erre-arra, végül
mégiscsak visszajön, s úgy éljük át
a szerelemmel teljes éjszakát,
mint legelőször.

FIÚ

Megbolondítasz!

Kívánatos vagy! Kellesz!

ASSZONY

Nem igaz!

Hazudni kár, ha fáj is a való...
Rég nem vagyok már közibük való...
a könnyűvérű nők közé... ugyan...
belőlem régen minden veszve van.
Ifjabb koromban vágytam égni hévvel;
azt hittem akkor, hogy az égig ér fel
a boldogság hegye... Most látom én,
hogy trágyadomb maradt csak a helyén,
s mindannyian lent fetrengünk a koszban.
Az élet így teher.

FIÚ

Igen, valóban

súlyossá válik, hogyha kedvtelen
pergetjük napjainkat szüntelen,
kitiltva tréfát, vígságot belőle.

ASSZONY

Minek vigadjak?! Sorold már elő, te,
te nagyokos, te Bölcs Tapasztalat!
Idézzem fel nyomorúságomat?
Azon merengjek el, hogy kurva voltam?
Hogy gyermekemet lányanya-koromban
idegen házba adtam szégyenemben?
Azon röhögjek, hogy a sors kegyetlen
keze nem osztott férjnek oldalára?
Hogy gyermekemnek elveszett nyomára
azóta sem találtam? Hej, pedig
nagyszájúan ígérte mindenik,
hogy majd utánanéző, keresteti...
Családja is lehet talán neki...
vagy éhen pusztult, megfagyott szegényke...
Jaj Istenem, szívem szakad meg érte!...

FIÚ

No lám! Az egyiket siratja anyja;
a másikat a fene se siratja.
Biztos vagyok: ha él is valahol
kedves szülém, bújában nem kotol
kemencesutban, könnyet ejtve váltig;

---

s apámuram sem Istennel komázik
az én jövőmért. Kész komédia,
mit kell az embernek kibírnia.
Egyik *hoppot* nyer, másik meg *koppot*,
s mire az álla végképp felkopott,
tapasztalatban gazdag bölccsé érve
csak vállat ránt és legyint az egészre.

ASSZONY

Könnyen legyintetek ti, férfiak!
Kínok között nem szültök lányt, fiat,
s ha elhagyátok szeretőtöket,
nem rátok fognak vetni majd követ,
de ránk, a nőkre, kiket a gyalázat
megbélyegez...

FIÚ

Elég volt! Add a szádat!

ASSZONY

Nem nyughatol még most sem? Nézz oda:
(*súgva*)
a régi hódolók egész sora
vonul be éppen... régtől idejárnak...
(*Fennhangon.*)

Szép jó napot a tisztelt társaságnak!

1. VENDÉG

Hej, Magdaléna asszony! Bort ide!
Hozhatsz mindjárt fejenként egy icce
finom vöröset. Ebéd is akad
– ha nem csalódom – a fedők alatt.

ASSZONY

Hozom rögvest a bort.

2. VENDÉG

Csinos falatka

még most is.

1. VENDÉG

Az. Egy csinos kis kalandra

tán rá is állna.

2. VENDÉG

És nem is koros.

3. VENDÉG

Sokkal kevésbé, mint te potrohos!
(*Jóízűen hahotáznak.*)

ASSZONY

Tessék, urak, ihattok kedvetekre.

2. VENDÉG

Jöjj, Magdaléna, ülj közénk.

ASSZONY

Ebédre

---

mit esztek akkor? Ki készíti el
a levest, pecsenyét? Dolgozni kell:
magam vagyok a szolga és szakács...
S van más vendégem is...

1. VENDÉG (*gúnyosan*)

Egy daliás

vitéz!

3. VENDÉG

Vidéki. Látni messziről.

FIÚ

Adj' Isten, jó urak! Aztán miről
csevegtek itt, ha kérdenem szabad?

3. VENDÉG

Hozzánk intézed tán kérdő szavad,
idegen?

FIÚ

Úgy van, mert nem kedvelem,
ha fürkésző tekintet, szemtelen
szempár mered rám.

1. VENDÉG

Úgy hát állj tovább:

járásra termett e két büszke láb.

FIÚ

Az angyalát! Elég a szájalásból!
Fegyverrel szálljon szembe, aki bátor!

2. VENDÉG (*ijedt alázattal*)

Minket rémítsz, békés polgárokat?

ASSZONY

Könyörgök, ülj le... Hagyd a kardodat!...
E gyáva népség szájjal hős csupán,
de már az első kardcsapás után
rohanna mind segítségért kiáltva.
A környéket úgy vonzaná a lárma,
mint legyeket a méz... nekem se jó,
ha nálam tör ki pont ribillió.

FIÚ

Patkány-porontyok! Gyáva söpredék!
Dögöljete meg! Magdaléna, még
hozz bort, mert szomjazom. Izzít a düh!
(*Suttogva.*)

Mondd, Magdaléna, miért vagy gyönyörű?

1. VENDÉG

Mi hír a várban?

2. VENDÉG

Megbolydult a népség.

Ma hajnalban, midőn a vak sötétség
mindennapos harcát kezdé a nappal,

---

holttestre leltek. Széthasadt kobakkal
feküdt az úton, mely Bécsig vezet
– a vártól úgy öt-hat mérföld lehet
a tett helye. Szekérre rakva hozták;
de hogy ki volt, azt még csak most nyomozzák.
Valószínűleg udvarbéli volt.
Díszes ruhája piszkos, csupa folt
a véres sártól.

3. VENDÉG

És a gyilkosa?

2. VENDÉG

Nincs semmi jel. Őnéki hűlt nyoma.
Minden bizonnyal itt van városunkban;
a nagy tömegben eltűnhet nyugodtan.
Sok idegen közt egy föl sem tűnik.
Lám, itt is egy.

1. VENDÉG

Gyanús bár mindegyik,
éppúgy lehet városlakó a vétkes
– mondjuk, személyes ellensége. Kétes
találgatásra van módunk ugyan,
de értelmetlen.

3. VENDÉG

Majd alaposan
utánajár a törvény.

MIND

Úgy legyen!

Erre igyunk!

ASSZONY

Itt a leves... Nekem
úgy tetszik, gyilkosról beszéltek...
Mi történt?... Közben azért egyetek,
mert addig jó, míg forró...

2. VENDÉG

Nos, ma reggel

megöltek valakit.

1. VENDÉG

Sok ilyen esettel

találkozunk.

ASSZONY

Ki volt az áldozat?

2. VENDÉG

Még senki nem tud semmi biztosat.

ASSZONY

Erőszakos haláltól mentsen ég!

3. VENDÉG

Gondunk-bajunk van így is épp elég.

Hagyjuk nyugodni hát a holtakat.
Lássunk evéshez. Mennyi jó falat!

2. VENDÉG

Egy újabb vendég... Tétován topog
az asztalok között... kezébe' bot...

ÖREG

Mindannyitoknak bő áldás adassék.

ASSZONY

Miklós apó! Hol voltál? Már nagyon rég
várom, hogy eljöjj. Ül le és pihenj meg.

ÖREG

Isten megáldjon, lányom.

1. VENDÉG

Az öregnek
hozz egy csupor bort, Magdaléna. Add
az én számlámhoz.

ÖREG

Hálámat fogadd.

1. VENDÉG

Jól ismerem a vén Miklóst. Nemegyszer
láttam robogni szép tartású fejjel;
elsők között az első volt a hadban.

ÖREG

Rég nincs erő már e két vézna karban.

Igaz se volt talán, oly távoli
emlékeket kavarsz fel. Azt hiszi
az idegen, hogy mese az egész,
ha rám tekint. A testem csenevész;
szemem gödrében kilobbant az élet;
sötétben élve befelé tekintek...

s higgyétek el: ha nem vakítja nap,
az elme is sokkal világosabb.

Ha szemmel néz az ember, csak egészet
lát meg: a színek közt a csöppnyi részlet
lényegtelennek tűnik; a hatás
csak villanásnyi. Belső látomás
rajzolja csak ki a valót fedő
s teljes mélységében megérthető
világot. Így tesz bölcsőbbé az éj,
amely körülvesz. Földi szenvedély
alant marad, míg lelkünk égbe szárnyal
szabad szárnyán a dús fantáziával.

ASSZONY

Tessék a bor, igyál. Úgy gondolom,
kifáradtál s megszomjadtál nagyon...
De közben azt is mondd el, merre jártál.
(Türelmetlenül.)

Vigasztalást hozol, vagy nincs remény már?
Nyomára leltél?... Kérlek, szólj!
ÖREG

Igen.

ASSZONY

Miklós apó, az Isten áldja meg
minden lépésed!... Hol van?... Él-e még?
Beszéltél véle?

ÖREG

Nincsen még elég
nyom, s nem tudom, hogy épp most merre van;
annyit tudok csak, hogy láttak sokan
egy őhöz hasonló ifjú embert:
az elbeszélés alapján a fegyvert,
amit viselt, én fölismerni véltem;
László urunk leírta sorra nékem,
hisz tőle származik a tör s a kard –
s nyomozni ő is készenlétbe' tart
jó néhány embert...

ASSZONY

Miért nem mondta nékem,
hogy tud hírt gyermekünkéről? Szenvedésem
őszinte szóval miért nem enyhítette?

ÖREG

Azt nem tudom, de szólok én helyette.
Még ő se látta, annyi bizonyos.
Hogy hallgatott, részéről tán okos
elővigyázat volt, mert úgy akarta,
hogy a király törvényesnek fogadja
el származását, s mint örökösét
s édes fiát vezesse majd eléd
László urunk.

ASSZONY

Az mégis hogy lehet,
hogy fiunknak megint nyoma veszett?
Hiszen ha László tényleg rátalált...

ÖREG

Nem ő, csak embere. Az adta át
a fegyvert, rábeszélve: jöjjön el
Budára, és itt pártfogóra lel.
Hanem nevééről mélyen hallgatott;
címét közölte csak. Így várhatod,
hogy egy napon – tán nincs is messze már –
eltűnt fiad mégiscsak rád talál.

ASSZONY

Apó, apó, reményem újraéled!

ÖREG

Szívből kívánom, szűnjön szenvedésed...
Megyek tovább, mert hosszú még utam.

ASSZONY

Ég áldjon... Én meg várok – boldogan...
(*Az Öreg távolodó, csoszogó léptekkel el.*)
...Elment... Urak, ti is mentek talán?

2. VENDÉG

Sétálni kell ily bő evés után.

1. VENDÉG

Itt egy arany. Köszönjük, Magdaléna,
a finom pecsenyét.

ASSZONY

Majd néha-néha
ételre, borra térjete be ismét.

MIND

Adjon az Isten néked jó szerencsét.
(*A távozók zajongását a becsukódó ajtó
csattanása némítja el;
az asszony vidáman dúdol egy dalt.*)

FIÚ

Hát újra szép az élet?

ASSZONY

Ó, csodás!

FIÚ

Olyan vagy most, akár egy látomás.
Szemedben oly élénk tüzek ragyognak,
miket csak a legizóbb kéj okozhat;
ruhádon átperzsel az ifjúság.

ASSZONY

Pedig lelkemben kétely férge rág.
Tán nemsokára újra láthatom
rég elveszettnek gondolt magzatom.
De hosszú még a délután s az éjjel!
A hajnal mindig telve van reménnyel.
Az éjszaka komor sötétje rémít!
Kísértetek barangolják be végig
e háznak minden csöpp zegét-zugát.
Emlékeimből lépnek ide át;
átkot szórnak fejemre vétkemért,
mit ifjan elkövettem. Mint a vért,
úgy szívják, hörbölik a kínomat.

FIÚ

Csak képzeleted az, mi elragad,
s a lelkipurdalás szül ennyi rémet.
Most már nyugodj meg, jóra fordul élted,
hisz él, kiért sóvárogsz...

ASSZONY

Újra mondd!

Hadd hallom ismét! Ő él! Én bolond,
eszemre ront a hír... jaj, Istenem!

FIÚ

Te reszketsz, Magdaléna.

ASSZONY

Testemen

borzongató bizsergés fut le-fel,
attól lehet.

FIÚ

Ajkad lázat lehel.

Jöjj, karjaimba veszek, s mint anyád,
mesélek néked szép históriát
egy ifjúról, ki egy nagy házba tévedt,
s tündérre lelt a tűzhely lángja mellett.
– Hármát kívánhatsz – szólt hozzá a tündér –,
mivelhogy oly illő módon köszöntél,
s nem úgy kezdted, hogy: „hé, öreganyám!”

ASSZONY

Pedig mondhattad volna.

FIÚ

Úgy biz' ám,

te drága tündér. Hogyha én lehetnék
az úrfi bőrében, mindjárt szeretnék
hármát kívánni.

ASSZONY

Nos?

FIÚ

Egy csók az első.

ASSZONY

Ki sasra célozhat, verébre is lő?
Nincs nagy fantáziád. Mégis, ha én
lennék a tündér, teljesíteném:
szerény kérésért szerény jutalom.

FIÚ

De nékem kincset ér, ha megkapom.

ASSZONY

S a második?

FIÚ

Kérném, hogy átöleljen.

ASSZONY

Mint gyermekét az anyja?

FIÚ

Nem, szerelmem!

Mint nő a férfit, akit megkíván.
Anyja nem csügghet oly hévvel fián,

---

mint szenvedélytől hajtott nő azon,
kit gerjedő vágygal ölébe von.

ASSZONY

Eressz!

FIÚ

A tündér talán cserbe' hagy?

A harmadik kívánságom te vagy!

ASSZONY

De értsd meg, nem lehet.

FIÚ

Mindent lehet.

Akarni kell csak. Kívánsz engemet?

Ne szólj, hisz érzem: tested csupa láng.

Mindjárt a hosszú éj borul reánk,
és szerelembe hajt.

ASSZONY

A szörnyű éj!...

FIÚ

Az éjt legyőzi vágy és szenvedély!

(Zene a két jelenet között)

MÁSODIK JELENET

ÖREG

Már másodjára járok erre ma;
elsőbben nappal, most meg éjszaka.
Akkor vidám szót hoztam... most pedig
szomorúsággal terhes mindenik...
Hol vagy, leányom?... Hol vagy, Magdaléna?...
Mily borzalom, milyen rémséges óra!
Nincs senki itt?... Magam vagyok tehát...
Amíg a gondolatok fonálát
felgombolyítom, jobb is egymagamba'...
(Koppanás, csörömpölés zaja.)
Jaj, majd elbuktam... szék akadt utamba...
valami volt is rajta... leesett...
Keressük csak meg... Vajon mi lehet?...
Megvan!... No né: egy kard... díszes darab...
pengéje fenve, éle jól harap...
s ez itt... a címer... Szentséges Atyám!...
Nem... de igen... Ujjam téved talán?...
László urunké!... Az, megismerem...
Hisz akkor itt... segíts meg, Istenem!
Ha így van, akkor ő az! Magdaléna!...

Miért nem jössz, leányom? Vénkoromra
tesz próbát rajtam a Mindenható?
Hogy kezdjem el majd? Jaj, iszonytató
a hír, amelynek postása vagyok.
A homlokom verejtéktől ragyog...
E másik, melyet most találtam itt,
örömmel tölt el, éltet, boldogít.
Bolond idő, bolond kor! Gyász fakad
a kedv, vidámság zöld lombja alatt...
Valaki jön... Ő lesz az, úgy hiszem...
Kavart lélekben nyugalom nem terem.

ASSZONY

Miklós apó! Itt vagy megint?

ÖREG

Leányom,

már hívtalak.

ASSZONY

Bocsáss meg, ám az álom

úgy rám zuhant, csak most eszmélkedem.

ÖREG

Üljél le és figyelj rám, gyermekem.

E kard gazdája hol van?

ASSZONY

Fent... szobámban...

ÖREG *(megdöbbenve)*

Háltál vele?

ASSZONY

Kívánt... Én ellenálltam,

de végül rávett mégis... Azután

– már majdnem elszunnyadtam oldalán –

beszélni kezdett: kért, bűjtassam el;

nyomában vannak, s rejtőznie kell.

Megölt egy embert túl a városon,

kivel ma reggel a bécsi uton

találkozott. Nem mondta: miért, hogyan –

de kardra mentek... s az most halva van.

ÖREG

Az ég bosszúja ez. A várba' fenn

László urunkért szól a rekviem...

Ő volt az áldozat...

ASSZONY

László halott?

S én gyilkosának kedvese vagyok?!

Mit tettem, ó, nagy ég?! Gyalázatam

az ő vérével terhes. Irgalom,

te Isten ott a mennyben! Hogyha van

számomra megbocsátás...

ÖREG

Biztosan,
mert végtelen az égi kegyelem.
Gyűjts még erőt: a mai éjjelen
is történt szörnyűség, és bár sajog
a gyásztól lelkem, nem hallgathatok:
kinek imént kitártad öledet,
húsz éve pont öledből született.
E kard tanúm, hogy ő a te fiad.

ASSZONY

Várj egy kicsit... a fejem széthasad...
nem értem, mit beszélsz... meghalt a férfi,
akit szerettem... megbocsátom néki,
hogy elhagyott... talán szebb nőt talált;
biztos fog kapni drága hozományt,
s lesz pénze rá, hogy gyermekünk – ha él –
méltón nevelje föl... ma kincset ér
a csinos feleség... mondd, láttad őt?
Az új menyasszonyt?... tegnap délelőtt
itt járt...

ÖREG

Ki járt itt, lányom?

ASSZONY

A fiam...
Jött látogatni, és minduntalan
hintázni vágyott... és repült a hinta!...
kicsiny kezével hadonászva hívta
az édesanyját... Nézd csak, süt a hold.
Fázhat szegény... arcán a szürke folt
rosszat jelent... milyen gyorsan letűnt...
talán kíváncsi, hogy' szeretkezünk...
de nem szabad... azt mondják, szép a mellem...
szeretnéd látni?... simogass, szerelmem!...
ugyan, te már öreg vagy: rá sem áll
a rúd, ha tényleg kezdődne a bál...
a hinta megvan még... *erős kötél*en
lógott a szilvafán... talán felérem
az ágat... megbír engem is... megyek,
s egy lendülettel égbe röppenek!
(*Kacagva kirohan.*)

ÖREG

Beteg szegény. Megpattant valami
a lelkében. Sok ilyet hallani.
A vétkes itt én voltam, jól tudom.
A Sors akarta tán, hogy így, vakon
szolgáljak néki *vak végzet* gyanánt.
Eszköz vagyok csak, mellyel egyaránt

---

oszt büntetést a vétkes embereknek,
s jutalmat is az arra érdemesnek.
A vakság – állapot. Félő alázat
s nem titkolt száanalom von csigaházat
körém. A vakság – kiszolgáltatottság,
nem jóstehetséget nyújtó adottság.
Ha tudtam volna, milyen rettenet
fertőzi meg e gondtalan helyet...
E nő a boldogságot áhította,
de boldogsága a vesztét okozta.
Csaló az élet, nagy komédiás;
és körülöttünk minden változás
annak kényéből-kedvéből fakad.
Tegnap még zengett e fedél alatt
a nevetés... Most néma csönd lep el
e házban mindent, mint súlyos lepel...
A fiú is felébredt, jönni hallom...

FIÚ

Hej, Magdaléna!... Merre vagy, galambom?...
Öreg, a háziasszony hova lett?
Mindenfelé kerestem odafent,
de nincs sehol.

ÖREG

Imént szaladt ki arra.
Hanem, fiam, hallgassál most szavamra:
tanácsolom, hagyd gyorsan el a házat.

FIÚ

Ördögnek kell tanácsod! Magyarázzad
meg legalább, mi végre küldesz el!
Mit magyarázat?! Eh, kit érdekel?
Három napot fizettem – maradok.

ÖREG

Hidd el: ha erre kértelek, van ok.

FIÚ

Na, ki vele, de gyorsan!

ÖREG

Keresik
a gyilkost, s nemsokára meglelik,
ha még időben el nem futsz.

FIÚ

Tehát
csak elkotyogta...

ÖREG

E nő az anyád!

FIÚ

A micsodám? Öreg, részeg vagy-e?
Eszednek támadt tán a hegy leve?

ÖREG

Nem ittam annyit. Józanul beszélek.
Apád engem küldött keresni téged,
de lassan jár, aki világtalan.

FIÚ

Apával is szolgálhatsz? Csakugyan,
mindenkinek dukál vagy két szülő:
miért lennék kivétel?

ÖREG

Ez a nő
most tudta meg, hogy te vagy a fia.

FIÚ

S ezért kellett úgy elrohannia?
Előbb dajkált még, mint a gyermekét;
most biztos örömét rikkantja szét...

ÖREG

Van még mit mondanom. Apád halott.
Te ölted őt meg tegnap.

FIÚ

A napot
többé ne lássam, ha csak egy szavad
igaz. A lelkem rögtön kiszakad
a röhögéstől. Pár csinos hugot
nem rejtettél a tarsolyodba, mondd?

ÖREG

Kacagsz, fiú, és nem hiszel nekem.
Nem félsz a büntől, mit istentelen
követtél tegnap el; s még meg se tör,
hogy anyád lett a szeretőd...

FIÚ

Ökör!
Hazug pojáca! Nem néznék korodra,
olyat sóznék legott a kobakodra,
hogy elfelednéd, milyen kék az ég.
Te kreatúra, nincsen épp elég
bajod magadnak is? Fantáziád
pótolja azt, mit szemed úgyse lát?!

*(Messziről hallatszik a kiabálás:
„Felkötötte magát a vendéglősné!!!”)*

ÖREG

Hallod? Betelt családod végzete:
anyád is meghalt. Így törölte le
gyalázatát, mit nem bírt elviselni.
Mehetsz. Nem köt már ide senki-semmi.
Eredj, fiam.

FIÚ

Az ész megáll! E házban
egy nap alatt két őrültet találtam.
Az egyik szajha. Némi ostrom árán
könnyű kegyébe jutni, s már az ágyán
fetregő testtel kéri a gyönyört.
Még életemben jobban nem gyötört
a kéjnek telhetetlen hajszolása:
kiszívta minden csepp erőm a drága.
De mit tagadjam, ügyes volt a szentem...
Aztán kötelet köt a fára menten,
s mintha így volna rendjén, felakasztja
magát. E másik őrült itt asz'ondja:
– Ez az anyád. – Még viccnek is silány,
nemhogy valónak. Minden utcalány
anyám lehetne, kikkel eddig háltam.
Lehet, hogy magamat is én csináltam?
Ezek után már az se meglepő,
hogy pont apám az első illető,
kivel hajnalban kardom összemértem,
s meg kellett halnia, hogy gyermekében
apagyilkost tiszteljen a világ!
Ez nagyszerű! De állok is tovább,
még mielőtt azt mondanád, te vagy
Isten. Szegény bolond! Magadra hagy
a „megtévedt fiú”. Az ég megáldjon,
öreg lator. Van még hely a világon.
Gyerünk, öcsém! Jobban teszed, ha már most
kapod magad, és elhagyod a várost.
Tömény halálzag terjeng, hol a fán
érett gyümölcsként lóg egy utcalány.
Sokkalta jobb, ha éretlen kicsit,
s nem fára mászik, de ágynak taszít.
Ó, vágyak, ágyak, lányok, kedvesek:
újabb kaland felé vezessetek!

V É G E

Budapest, 1979. május 16. – 1980. április 7.

A patikáros

*Orbán Györgynek
barátsággal*

---

*Ily mérgem is van... ám itt Mantovában
ki ezt eladja, halállal lakol.*

A gyermekkacagás úgy libbent fel a palota előcsarnokának oszlopai között, akár tarka pillangó aranyló fényben. A kicsi lábak dobogása ide-oda verődött a hűvös visszhangot keltő márványfalakon, s a három csöpp alak hangos viháncolással nyargalt át a hatalmas termen, ügyet se vetve annak csillogó pompájára.

Anna hercegisasszony, Niccolo és Laura éppen valamely csínyjük helyszínéről menekültek. Talán egy posztoló palotaőr sarkantyúját kötözték össze észrevétlenül, ám az is lehet, hogy a palota számtalan macskájának egyikével úztek jól nevelt gyermekekhez korántsem illő tréfát. De szemmel láthatólag teljes volt közöttük az egyetértés.

Csak nemrég hagytam magára dolgozószobájában a herceget, s most felüdülést jelentett a kicsik fékezhetetlen vidámsága.

Jó ideje figyeltem már, mint mélyül a három gyerek kapcsolata egyre inkább barátsággá. Hovatovább elválaszthatatlanokká váltak, különösen Anna és Niccolino, akik sokszor bujdosva szöktek Laura elől, mert a kicsi lány még nem vette észre, hogy a másik kettőnek időnként terhére van. Szinte kiskutyaként követte őket mindenüvé, s ha azoknak mégis sikerült megszökniük előle, pompás játéknak vélte a bújócskát, és nevetve próbált nyomukra akadni.

Együtt látva őket, többször ötlött fel bennem a gondolat: meg kellene csinálnai a két gyerek horoszkópját, hátha kiderülne, hogy a távolabbi jövőben létezik egy olyan pont, ahol a két kis élet pályája metszi egymást...

Mégsem készítettem el a horoszkópokat. Hogy miért? Talán bizonytalanságból, talán szemérmességből, talán félelemből... Vagy talán csak azért, mert én magam nem hittem ezeknek a jóslatoknak az igazában. Hiszen ha az én kezemben van az eszköz, amelyet saját kedvem szerint használhatok, mi a biztosíték arra, hogy pont a gyermekeimmel kapcsolatban vagyok képes tárgyalagos maradni, kizárva saját lelki befolyásoltságomat?

Később persze számtalanszor eszembe jutott, vajon a horoszkópok előre vetítették volna-e mindazt, ami a csillagokban már kezdettől fogva írva volt, azt a mérhetetlen és elképzelhetetlen szenvedést, ami rám és enyéimre várt? Lehet, hogy akkor még elébe mehettem volna a sorsnak és kiragadhattam volna könyörtelen kezéből szeretteimet, még ha annak árán is, hogy feláldozom karrieremet, boldogulásomat.

Dédapám, Giuseppe Tomassi és az ő ősei a Mantovához közeli Ostigliában éltek amolyan természetet, földet szerető kisbirtokosokként.

Nagyapám, Giosue Tomassi legénykorában elszegődött Mantovába egy műbútorasztalos-mesterhez. Amikor már kitanulta a szakma csínját-bínját, elindult és bejárta fél Európát, majd hazatérve letette a mestervizsgát a városi cég nagy tudású vezetői előtt. Kis üzemet nyitott, melyet az évek folyamán egyre bővített. Csodálatos darabok kerültek ki a keze alól, amelyek közül jó néhányat a Palazzo Ducalében láttam viszont. Valahányszor a közelükbe jutottam, mindannyiszor nem titkolt büszkeséggel simogattam meg karfájukat, lapjukat vagy intarziás ajtajukat. Pontosan úgy meg lehetett különböztetni őket más

---

bútoroktól, ahogy a márkás hangszereket egymástól. Az én mantovai házamat is nagyapám bútorai díszítették.

Nem kellett sok időnek eltelnie, hogy elismert és jómódú polgárrá váljak. Hosszú élete folyamán számos tehetséges tanítványt nevelt ki a szakma dicsőségére.

Apámat – tőle öröklődött rám a Lodovico keresztnév – a jogi pálya érdekelte, nagyapám tehát elküldte őt Bolognába, Európa legrégebbi egyetemére. Már csak azért is erre az intézményre esett a választása, mert a másik szóba jöhető lehetőség Padova lett volna, de az én nagyapám ki nem állhatta a pápistákat, márpedig Padovában minden Szent Antalról szólt és szól, ő pedig nem akarta a fiát egy ilyen szenteskedő városba elengedni. Bologna a maga szabadabb szellemiségével közelebb állt a lelkületéhez.

Apám a doktorátus megszerzését követően visszatért szülővárosába, ahol néhány évnyi praktizálás után bekerült a városi magisztrátusba városatyának.

Én 1587-ben láttam meg a napvilágot. Egyedüli gyermek lévén sok kényeztetésben volt részem, de apám azért ügyelt rá, hogy fiús nevelést kapjak. Így azután reggeltől estig együtt játszottam a környékbéli fiúkkal: fára másztunk, ürgékre vadásztunk a közeli mezőkön, lovakat legeltettünk, miközben megtanultunk jól lovagolni.

Érdeklődésem már gyermekkoromban szerteágazó volt. Élvezettel faragtam rímeket, szójátékokat csináltam, melyekkel tanítóimat, tanárainkat és társaimat jól elszórakoztattam, később pedig verseket is írtam. Szerettem bíbelődni a számokkal, szívesen rajzoltam, de éppígy nagyon foglalkoztattak a természet titkai. Először az állatok szokásait, életét tanulmányoztam, ám azután már nem értem be ennyivel: csapdával megfogtam, figyelgettem, majd végül megöltem és felboncoltam őket, hogy lássam testük működését és felépítését.

Érdeklődésem később az emberek felé fordult. Ha valamelyik társam megsebesült (főként ha kezét vagy lábát törte), ott serénykedtem a doktorunk közelében, hogy lássam, mint teszi sínbe a károsodott végtagot, hogyan látja el a sérüléseket. Ő figyelt fel kíváncsiságomra, s idővel kisebb segítségért fordult hozzám: tarthattam a sínt, köthözhettem kengyelt a sínbe rakott karnak, meg egyéb apróságokat bízott rám. Hozzáértő szeme idejekorán felismerte bennem az elhivatottságot, s fokozatosan avatott be az orvoslás rejtelmeibe.

Mikorra eljutottam az egyetemig, már olyan gyakorlatra tettem szert, hogy egyik-másik professzorom csak ámuldozott tudásomon, főként ami a gyakorlati részt illeti.

A kor tudományos felfogása, miszerint az emberi élet, az emberi sors a csillagokban van megírva, magától értetődően közel hozta egymáshoz az orvoslást és a csillagjósolást. Ezért tanulmányaim közben, mintegy magánszorgalomból, ismerkedni kezdtem az asztrológiával. Az alma materen belül teljesen legálisan működött egy ilyen kör az egyik matematikaprofesszor vezetésével, aki amúgy igen jártas volt a csillagászat tudományában is. Egészen egyedi rendszer szerint folyt itt az oktatás, ha egyáltalán annak nevezhető, hiszen jószerivel csak kaptak a diákok, tulajdonképpen számonkérés nem volt, nem lévén vizsgatárgy az asztrológia. Minden hallgató saját belátása szerint

---

látogatta az előadásokat. Ahogy lenni szokott, néhány foglalkozás után sokan elmaradoztak, és csak egy kicsi, szilárd mag tartott ki, amelyik igazi érdeklődésből járt az órákra.

Nekem már a kezdet kezdetétől bizonyos fenntartásaim voltak a csillagjós-lással kapcsolatosan. Különösen az emberi tényező – mármint az asztrológus mint objektívnek korántsem nevezhető tényező – léte zavart és bizonytalanított el a jövő tényleges és korrekt feltárhatóságát illetően. Eme fenntartásom idővel csak erősödött, viszont már akkor rendkívül kedvező jövedelemforrást ismer-tem fel az asztrológiában, különös tekintettel a horoszkópok készítésére. Ez a felismerésem évekkel később teljes mértékben beigazolódott.

No persze az ilyen „eretnek” nézeteimet nem hangoztathattam tanulótar-saim – s főleg professzorom – előtt, hiszen azonnal eltanácsoltak volna, s még a jobbik eset, ha csak a körből, és nem mindjárt az egyetemről, derékba törve orvosi pályámat. Igyekeztem tehát hozzáidomulni a közfelfogáshoz, mintegy hitet téve a csillagállásoknak az emberi életre gyakorolt döntő hatása mellett.

Asztrológiai tanulmányaink befejezésekképpen mindnyájunknak el kellett készítenünk egyik társunk horoszkópját, bizonyítandó a hallott tudásanyag elsajátítását. Nevek húzásával döntöttük el, melyik fiút ki csinálja. Még szeren-cse, hogy a bennük rejlő „jóslatok” valóságtartalmáról már soha nem győződ-hettünk meg; a doktori diploma megszerzése után szétszéledtünk a világ négy tája felé, s legtöbben nem is találkoztunk többé.

Mindezek mellett még a vegytan rejtelmek is érdekelték. Rájöttem – pontosab-ban bölcs tanáraink tudatosították bennem –, hogy ha jó orvos akarok lenni, nemcsak a betegségeket kell pontosan felismernem, hanem lehetőleg csal-hatatlan bizonyossággal tisztában kell lennem gyógyításuk módjaival is, nem elégedvén meg az évszázadok óta besulykolt eljárásokkal.

Igy fordultam már az egyetemen nagy figyelemmel a gyógynövények felé. Kitanultam, milyen mértékig jótékony hatásúak s honnan ártalmasak; meddig életadók és honnan mérgezőek. Kezdetben állatokon végeztem kísérleteimet, majd az ott szerzett tapasztalatok birtokában embereken is kipróbáltam ké-szítményeimet. Először olyan, gyógyíthatatlannak tartott kórban szenvedőket kezeltem, akikről orvoskollégáim már lemondtak. Csodákra persze én sem vol-tam képes; nem tudtam mindenkit megmenteni a haláltól, de egyre több ígé-retes eredményt mutathattam fel. S ahogy tehetős, jó nevű pácienseim között nőtt a kigyógyítottak száma, úgy nőtt hírnevem is esetről esetre, mígnem maga a herceg hívott meg családjá orvosának. Gyógyítottam a herceg édesanyját, a hercegi párt, ha szükség volt rá, s később ugyanúgy gyermeküket, a kis Anna herceggkisasszonyt, aki nemcsak a szinte kötelező gyermekbetegségeket kapta meg, de nemritkán kúráltam fájós pocakját édesség vagy éretlen gyümölcs mértéktelen fogyasztása miatt.

Pacientúrám természetesen fokozatosan kiterjedt az udvarhoz bejáratos főurak családjaira is. Szinte kézzől kézre adtak, főként azért, mert a legelter-jedtebb köpölyözés, piócázás, klistélyozás és érvágás helyett szívesebben – és sokkal hatékonyabban – alkalmaztam a gyógyfüveket gyógyszerkészítmények, teák és fürdők formájában, nagy hangsúlyt fektetvén a gyógyulás lelki folya-

---

matára, vagyis hogy rávezessem betegeimet a tudatos meggyógyulni akarásra. Magam is meglepődtem az eredményeken.

Kezdetben akaratom ellenére hódítottam el mind több és több páciens orvostollégáimtól, akik emiatt – finoman szólva – nehezteltek rám. Ha őszintének kell lennem: kifejezetten gyűlöltek. Pedig akkor még nem is volt velük szembeni viselkedésem olyan céltudatosan támadó és ellenséges, mint később, a mondhatni nyílt egzisztenciaharc időszakában. Igen, céltudatos voltam mindenben, ami arra irányult, hogy – ha kellett, külsőségek felvonultatásával is – lépten-nyomon bizonyítsam szakmai felsőbbrendűségemet. Ennek érdekében semmilyen eszköztől nem riadtam vissza. Rímfaragó kedvtelésemmel, játékos nyelvi tréfáim sokáig nem hagytak el, s olykor a herceget is szórakoztattam ilyesmivel.

Így születtek orvostollégáim gúnynevei is, mint például Klistélyos Kleofás, Köpölyös Kázmér vagy Flastrom Flóris. Ezeket a neveket olykor előkelő társaságokban is elejtettem, ügyesen utalván a költött név valódi viselőjére. Ilyenkor elég volt a herceg ajkának egyetlen rándulása ahhoz, hogy a férfiak harsány kacagással, a nők legyező mögé rejtett vihogásukkal jutalmazták szellemességemet.

Természetesen ezek az elnevezések nem maradhattak titokban az érintettek előtt sem, ami még inkább fokozta irántam való ellenszenvüket és gyűlöletüket. Utólag be kell ismernem, hogy jogosan. Mit utólag! Már akkor tisztában voltam ezzel, amikor elkövettem galádságaimat. Olyan embereket tettem nevetségessé, akik korábban elismerésnek örvendtek; megfosztottam őket nemcsak jó hírnevüktől, de szakmai becsülésüktől is. Tehetetlenek voltak velem szemben, ami őket kétségbe ejtette, én viszont fürödtem a gonoszkodó élvezetben és mások elismerésében.

Jellemző módon az még csak meg sem fordult a fejemben, hogy tudásomat, tapasztalataimat megosszam velük. Ha ezt az utat választom, bizonytal maguk közé fogadtak volna. Nekik szükségük lehetett volna rám, de nekem rájuk nem. Féltékenységből félttem volna magamhoz emelni őket, attól tartván, hogy egyikük-másikuk netán túlnőhet rajtam. Egy magas pozíciót megtartani sokkal nehezebb, mint megszerezni.

S mivel én így viszonyultam hozzájuk, viszonzásképpen nem is várhattam mást, mint hogy összeszövetkezzenek ellenem, és csak a kedvező alkalomra vártak, hogy kitörjék a nyakam.

Huszonhét éves lehettem, amikor először hívtak el a Palazzo Ducaléba, a hercegi palotába. A herceg idős anyját erős fájdalmak gyötörték, amit a legkülönbözőbb pirulák se enyhítettek. Kezét és lábát fájlalta; sem járni, se fogni nem tudott rendesen.

Már az első vizsgálatkor felismertem rajta a köszvény jeleit. Annak idején az egyetemen úgy tanultuk, hogy ez a gazdagok betegsége. A hatalmas – tágas és magas –, általában kőből készült, gyakorta márványborítású falak között a kandalló csak igen korlátozott fűtést biztosít. A kandalló előtt ülő személy egyik oldalát melegíti a tűz, másik oldala fázik a terem hidegétől. Ez az egyenetlen, aszimmetrikus hőterhelés először végtagfájdalmakat okoz; később a kéz- és

---

lábfejek fokozatosan elformátlanodnak, ez áterjed a többi ízületre, s a fájdalom a beteg örök társául szegődik.

Midőn a gyógynövények hatásaival ismerkedtem, rátaláltam több olyan fűre, melyekből hatásos fürdőt, teát vagy épp eszenciát lehet készíteni. Így az öreg hercegnének csalános és fekete nadálytőves fürdőt rendeltem felváltva, hozzá éjszakára páfrányos borogatást és veronikafű-eszenciát a végtagok bedörzsöléséhez. Korábbi pácienseim egy-egy ilyen kúra után rendszerint sokkal jobban érezték magukat.

Ezt ajánlottam tehát az öreg hercegnének, aki kapva kapott az új gyógymódon, mivel a rengeteg hatástalannak bizonyult szer után már-már teljesen elveszítette a gyógyulásba vetett reményét. Az általam előírt kúra után úgy érezte, mintha újjászületett volna, ráadásul mindennemű testi gyötretés nélkül.

A herceg, aki nagyon szerette az anyját, magához hívott, és felajánlotta, hogy legyen az egész család orvosa. Nagy megtiszteltetés és hatalmas bizalom megnyilvánulása volt ez, már eléggé tapasztaltnak éreztem magam ahhoz, hogy elfogadjam a felajánlott lehetőséget.

En segitettem világra a hercegi pár első gyermekét, Anna hercegekisszszonyt is, aki egy évvel született korábban az én Niccolo fiamnál. (Őt követte három év múlva Laura lányom.) A hercegasszony tizenhét évesen szülte kislányát, s ugyanannyi volt Veronicám is Niccolino világrajöttekor.

Az évek során baráti közelségbe kerültem a herceggel. Gyakorta vendégeskedtünk náluk, s egy idő után ránk nézve már nem volt kötelező a *herceg úr* és *hercegasszony* titulussal; *uramnak* és *asszonyomnak* hívhattuk őket. A hercegi pár is hamarosan elhagyta a *dottore* és a *messer* Tomassi megszólítást. En mindkettőjük számára Lodovico lettem, hitvesem pedig Veronica. Gyermekeink kezdettől fogva a keresztnevükön hívták egymást.

Pár esztendő múltán sikeres, beérkezett, megállapodott embernek érezhettem magam.

A gyógyító tevékenység is jól jövedelmezett, de az igazi nagy pénzeket a horoszkópkészítés hozta.

Az évek folyamán rá kellett jönnöm, hogy az emberek tudásszomjánál – mondjuk inkább: kíváncsiságánál – csak hiszékenységük nagyobb, és ennek áldozataként igen gyakran hajlandók hatalmas summákat kifizetni.

Mi sem természetesebb, mint hogy mindenkit elsősorban a saját sorsa érdekel. A szegényebbek nyilvánvalóan nem tudják megfizetni egy asztrológus munkáját, így ők életük végéig bizonytalanságban érzik magukat, miközben fogalmuk sincs róla, mennyivel szerencsésebb a helyzetük a gazdagokénál, akik egész kis vagyonokat adnak ki olyasmiért, ami egy vadidegen ember agyszüleménye, s aminek – de ezt ők nem tudhatják – számos esetben köze sincs a jövődőhöz. Bőven elég, ha az asztrológus kellően jó nevű, hogy minden szavát, minden betűjét kőbe véssett igazságként magasztalják és elhiggyék. Innen pedig már csupán a csillagjós tisztességén múlik, mennyire él vissza az emberi hiszékenységgel.

En magam erről akkor győződhettem meg először, amikor egy olyan ember folyamodott hozzám horoszkópért, akit valami (emlékezetem szerint holmi

---

apróság) miatt nem kedveltem. Titkon csiklandozott a kisördög, hogy némi félelmet-félelmeckét csempésszek a néki készítendő jóslatba; épp csak oly mértékűt, ami kissé megingatja addigi magabiztosságát. Egy kis célzás pénzügyei időlegesen kedvezőtlen alakulására elegendő, hogy az illetőt legalább rövid ideig bizonytalanságban tartsam.

Kipróbáltam „receptemet”, és csodák csodájára, bevált. Az érintett notabilitáson érdekes változások ütköztek ki. Határozottsága fokozatosan tűnedezett, gyanakvóvá vált, bizalmatlanná (különösen üzlettársaival szemben), s mindközben fiziológiai módosulásokat is regisztrálni lehetett nála, úgymint fokozódó sápadtság, testsúlycsökkenés, alvászavar és hasonlók. Ezek a változások engem leptek meg leginkább, noha éppen én voltam – eléggé álnok módon – az előidézőjük. A legmeglepőbb, sőt megdöbbentő jelenség azonban az volt, hogy miután ez az úr hitt a jóslatban, az általam kilátásba helyezett pénzügyi nehézségek valóban bekövetkeztek, és ez – ki gondolta volna! – az én „szakértelmemet” dicsérte és tett engem még tudósabb férfiúvá.

Első ilyen sikeremen felbuzdulva egyre bátrabb, egyre gátlástalanabb lettem. Akit nem szíveltem, vagy akire egyenesen haragudtam, annak ilyen-olyan mértékű rossz sorsot jövendöltem. Ezek az emberek talán életük végéig várták, hogy a megjósolt rossz bekövetkezzék, és lehet, hogy hosszú életű, de a rosszra várakozástól megkeseredett és életunt embereké lettek.

Amikor már ez az üzlet is jól ment, esetenként azt a „fényűzést” is megengedhettem magamnak, hogy a borús, netán sötét jövőt rejtő horoszkópot olcsóbban adtam „együttérzésből”, miközben kaján örömmel figyeltem áldozataim vergődését.

Én lettem Mantovában a Fátum! Szó szerint élet és halál ura voltam. Gazdag, nemesi családok lelki békéjét dúltam szét. Rájöttem, hogy HATALOM vagyok! A hiszékeny emberek fölötti uralkodás eszközét tartottam a kezemben.

S mindeközben mérhetetlenül megvettem magamat. Azelőtt szívesen beszéltem a munkámról Veronicának, gyakran hivatkozva az isteni gondviselésre, ám amióta önkényesen átvettem ennek a gondviselésnek a szerepét – ráadásul busás összegeket csaltam ki áldozataimból –, tevékenységem már sem elégedettséget, sem büszkeséget nem okozott. Sokszor mardosott a bűntudat; szerettem volna feleségem előtt leborulni, ölébe temetni az arcomat és bevallani néki mindent, de nem tudtam rávenni magam. Nem voltam hozzá elég bátor.

Helyette egyre elbizakodottabbá váltam; gőgös lettem, olykor szinte kegyetlen.

Ferdinando Gonzaga, Mantova és Monferrato uralkodó hercege roppant művelt, minden iránt érdeklődő, zenét értő és szerető, sok tudományágban meglepően tájékozott ember volt. Számtalanszor beszélgettünk, nemritkán éjszakába nyúlóan, a legkülönbözőbb témákról. Kiváltképp foglalkoztatta az asztrológia, ezért palotája legfelső emeletének egyik szobájában egy teleszkópot is felállított, és hosszan, lelkesen magyarázta nekem az égitestek mozgását, pályájukat, keringési paramétereiket.

Párhuzamként és érdekességképpen én az asztrológiából szerzett ismereteimet osztottam meg vele, vagyis hogy az általa ismert égi törvények hogyan

---

érvényesülnek a csillagjóslásban, hogy a bolygók különböző együttállásai milyen élettani hatással vannak az egyes emberekre; például hogy ez az együttállás születésük pillanatában mennyire meghatározó egész további életükre. Beszéltem neki a horoszkópkészítés rejtelseiről, de úgy vettem észre, mintha ezt az egészet afféle hókuszpókusznak tartaná, nem tulajdonítván neki komolyabb tudományos megalapozottságot. Hogy ebben mekkorát tévedtem, arra csak ama szörnyűség után jöttem rá.

A hercegi udvarban olykor (nyilvánvaló célzattal) megkörnyékezett egy-egy gazdag úr, hogy adjak el neki mérget, de mindannyiszor visszautasítottam. Én gyógyítok, nem gyilkolok, mondtam ilyenkor.

Nem voltam rákényszerülve az efféle tisztességtelen dukatokra. A herceg bőkezűen bánt velem: annyi pénzt biztosított orvosi kísérleteimhez és gyógyszereim kidolgozásához, amennyire csak szükségem volt, anélkül hogy valaha is elszámoltatott volna. Ebből bőségesen futotta titokban végzett méregkísérleteimre is, amelyeket természetesen csak állatokon végeztem. Én magam sosem próbáltam ki ezeket embereken, s akiknek később szükségből mégis eladtam – ám ez már a hercegi kegy elvesztése és a nélkülözés beköszönte után történt –, nem számoltak be az eredményről. Csak feltételezem, hogy ha nem lett volna hatásos, visszajönnek hozzám reklamálni, amiben sejtésem szerint nem lett volna köszönet.

Legkülönbözlebb mérgeket állítottam elő. Voltak közöttük enyhébb hatásúak, inkább narkotikum jellegűek, amelyek a szervezetből kiürülve nem okoztak maradandó károsodást. Voltak lassan felszívódó, a szervezetben akkumulálódó mérgek, amelyeknek kis dózisokban történő adagolása hosszú ideig tünetmentes volt, és csak bizonyos kritikus érték elérése okozott azonnali halált. Sikertől olyan szert is kidolgoznom, hogy rögtöni ölképessége ellenére sem lehetett utólag kimutatni a tetemen: sem fizikai elváltozással nem járt (mint például izomgörcs, netán fulladás okozta elszíneződés), sem a hullában végbemenő és tetten érhető folyamatok nem árulkodtak róla.

Patkányok, macskák, kutyák tucatjai estek áldozatul kutatásaimnak, majd különböző interpolációs eljárással igyekeztem megállapítani az emberi szervezet számára szükséges mennyiséget, noha világos volt előttem, hogy ez – az általánosításra lehetőséget adó tényezőkön túl – nagymértékben függ az egyéntől: amely dózis az egyikre nézve halálos, azt egy másik kisebb-nagyobb rosszsullétekkel, panaszokkal átvészeli.

Ám mivel méregkészítményeimet nem kívántam hasznosítani (legalábbis nem jövedelemforrásként), ennek a kérdésnek úgy igazából nem tulajdonítottam jelentőséget, legföljebb elméletileg.

Még most is átjár a fagyos rémület, ha felidézem azt a napot, amikor ama bizonyos horoszkóp elkészítésére megbízást kaptam.

Az egész egy ártatlannak tűnő mókázással kezdődött. Egyik este Veronicával együtt a hercegnél voltunk. Későre járt már, s a második gyermekét váró hercegasszony lepihenni készült, de búcsúzóul azzal a váratlan kéréssel fordult hozzám, hogy készítsem el a horoszkópját. Elképedve fogadtam a kérést, hi-

---

szen korábban sohasem adta jelét, hogy az ilyesmi érdekelné, habár ő is tudott róla, hogy számos udvarbeli és más családok megbízásából is csinállok ilyet.

Elképédesemnél csak nyugtalanságom volt nagyobb; mintha előre megéreztem volna, hogy ebből valami szörnyű dolog kerekedik ki. Próbáltam tréfásan lebeszélni őt; célozgattam rá, hogy olyan boldog életű asszonynak, amilyen ő, egy ember által készített jóslat sem teheti még szebbé az életét. Minden módon igyekeztem kitérni a megbízás elől, de a hercegasszony megmakacsolta magát és nem engedett.

Kénytelen-kelletlen nekiláttam a munkának. A hercegné pontosan emlékezett születése időpontjára – mint mondta, az édesanyja sokszor emlegette –, megvolt tehát a szükséges kiindulópont.

Számításaim alapján lassanként kezdett kialakulni a kép, amelyben azonban hirtelen megjelent egy disszonáns, oda nem illő vonal. Azonnal tudtam, mit jelent, ám a saját szememnek sem mertem hinni. Ekkor érintette meg először szívemet a jeges félelem.

Újból előlről kezdtem az egészet, hátha tévedtem valahol. De nem. Ugyanarra az eredményre jutottam másodszor is. Az adatok makacsul állították a fiatal hercegasszony közeli halálát.

Megbénulva ültem rajzomra meredve, s azon töprengtem, mit tegyek most. Egyelőre annyit tudtam biztosan, hogy semmiképpen nem árulhatom el sem a hercegasszonynak, sem a hercegnek. Kétségbeesve igyekeztem győzködni magamat, saját szkepticizmusomat hozva fel példának, miszerint főleg az ebből különösebb ügyet csinálni, úgyszincs valódi jelentősége.

Napokig rágtam magam a megoldhatatlannak tűnő probléma miatt, míg végül úgy döntöttem, megváltoztatom (vagyis meghamisítom) az adatokat, s olyan horoszkópot készítek, amely hosszú, boldog életet ígér a huszonhat éves hercegasszonynak és egész családjának. Tettem ezt abból a megfontolásból is, hogy úrnőmnek néhány hónapja volt már csak hátra a szülésig, és féltettem őt egy ilyen lelki megrázkódtatástól, melynek kimenetele kiszámíthatatlan volt úgy rá, mint a magzatra nézve.

Sikerült meggyőzőnöm magam döntésem helyességéről, s elképzelésem szerint készítettem el a kért horoszkópot. Sosem felejttem el azt a hálától ragyogó mosolyt, amivel a hercegasszony fogadta munkámat.

Négy hónap múlva, amikor már közel volt a szülés ideje, a hercegasszony hirtelen rosszul lett. Sürgősen hívtak, de csak annyit tudtam megállapítani, hogy a magzat nem él. Azonnali operáció mellett döntöttem, ám, mint kiderült, így is késő volt. Maga a műtét sikerült ugyan, de a halott magzat okozta mérgezés egyre terjedt, megállíthatatlanul. Háromnapos kilátástalan küzdelem után a hercegasszony felköltözött a mennybe a kisbabája után, aki amúgy fiú lett volna, beteljesítve a herceg utódlási álmát.

Az egymást gyorsan követő történések miatt sohasem tudhattam meg, mi okozta halálukat.

Felesége halála után a herceg magához kéretett. Hosszasan, némán nézett rám. Kérdeznie sem kellett, tudtam, mire kíváncsi. Töredelmesen elmondtam neki az egész horoszkópkészítés történetét az első szörnyű felismeréstől az

---

adatok „átértelmezéséig”, vagyis meghamisításáig. Nem száműzött a városból. Úgy érezhette, egykori barátságunknak tartozik ezzel. Csak a palotába nem léphettem be többé.

Hogy mégis el kellett hagynunk Mantovát, az részint felbőszült orvoskolégáim haragja, részint azoknak az orruknál fogva vezetett, megtevesztett főuraknak ellenem indított hajtóvadászata miatt volt, akiknek életét baljóslatú, gonosz horoszkópjaimmal megkeserítettem. Bosszút esküdtek az első jelre, amint megtudták, hogy már nem állok a herceg jóindulatú oltalma alatt.

Azonnal kellett cselekednem. Otthon tartott pénzemet és a családi ékszereket magamhoz véve, családotul szöktem ki éjnek idején a városból, s a mintegy harminc mérföldre fekvő Verona felé vettük utunkat.

Arra már nem maradt idő, hogy a házamat eladjam. A palotának is beillő épület egy darabig gazdátlanul állt. A személyzet is szétszéledt, hiszen uruk távozásával nem maradt, aki fizesse őket. Végül egy élelmes kereskedő, felismerően a kedvező helyzetet, beköltözött oda, s a környékbeli jó nevű családokkal – szinte rájuk erőszakolt kedvezmények révén – hamarosan elfogadtatta magát, s már senki nem gondolt a ház korábbi nagy hatalmú tulajdonosára, vagy ha mégis, csakis rosszindulattal.

Csak jóval később, évek múltán értesültem egy ismeretlen eredetű üzenetből, hogy a herceg az első naptól fogva minden lépéséről tudott. Pontosan tájékoztatták sorsunknak veronai tartózkodásunk alatti alakulásáról, nyomorúságunkról, aztán Mantovába történt visszatértünkről. Habár nem gondoltam őt kárörvendő természetűnek, bizonynal gyógyírként kezegették lelkét a felőlünk érkező hírek, és csak amikor Veronica is meghalt, érezhette úgy, hogy a számla ki van egyenlítve közöttünk.

Veronában szinte észrevétlenül kellett meghúznunk magunkat, nehogy bárki figyelmét felkeltsük, ami könnyen oda vezethetett volna, hogy Mantovába is eljut a hír, s akkor a haragosok dühétől semmi nem ment meg minket.

Itt tehát nem kerülhettünk olyan társaságba, ahol horoszkópjaimmal tudtam volna némi pénzt keresni. Amit magunkkal menekítettünk, azt az itt töltött idő alatt feléltük. Lassanként az ékszerekre is sor került: ezeket egy uzsorásnak adhattuk csak el, messze értékükön alul. Arra reményünk sem volt, hogy a mantovai bankházban letétben lévő vagyonunkhoz valaha is hozzájussunk.

Amikor később – immár koldussá szegényedve – visszatértünk Mantovába, és az egyik nyomornegyedben találtunk egy szörnyűséges odút, már sem Veronica, sem én nem hasonlítottunk hajdani önmagunkra, félünk nem kellett tehát, hogy valaki felismer bennünket.

A kertek legszebb virága hervad úgy, ahogy ő távozott a világból. Testi hanyatlása már Veronában elkezdődött, amikor sokadik szállásként olyan helyre költöztünk, ahol nem volt folyó víz. Ő, aki maga volt mindig a tisztaság, az üdeség, egyszeriben meg kellett szokja, hogy a mindennapos fürdőről, még ha hideg vízben is, lemondjon. Valahol az utcán találtam egy ütött-kopott, horpadt, lyu-

---

kas üstöt, amelyet tessék-lássék sikerült annyira befoltoznom, hogy legalább addig nem csorgott ki belőle a víz, míg ő nem végez igen korlátolt lehetőségű tisztálkodásával. Ugyanebben az üstben mosdatta a gyerekeket, s ugyancsak ebben mosta ruháinkat, noha ez egy idő után már csupán arra volt elég, hogy a tetvek egy részét kiáztassa az összeizzadt redők közül. Mindkettőnk ölét, hónalját ellepték az élősdiek (persze mindnyájunk hajába is betelepedtek), ugyanúgy testünket a bolhák, de már nem tudtam elkészíteni a saját receptem szerinti kámforos kenőcsöt, az egyetlen szert, amellyel sikeresen lehetett volna védekezni a vérszívók ellen. A folytonos vakarózástól sebek, majd elgennyedő fekélyek jelentek meg testünkön.

Nem volt nehéz előre látni a véget, de nem akartam, hogy hőn szeretett városától távol érje el őt. Ezért egy meleg napon felültettem a szomszédtól kölcsönkért öszvérré, és elindultunk vissza Mantovába. A szomszéd jóra való ember volt. Mindketten tudtuk, hogy sosem kapja vissza az állatot, de úgy tettünk, mintha hinnénk benne. Veronica a gyengesége miatt nem szállhatott le az öszvérről, lányunk és fiunk velem együtt gyalog tette meg az utat, számtalan pihenővel és a szabad ég alatt éjszakázva, mert az ő gyengülő szervezetük se bírta sokáig a gyaloglást.

Megérkezvén városunkba, rögtön a nyomornegyed felé vettük utunkat, hiszen sehol másutt nem remélhettünk fedelet találni. Ahogy jártuk az utcákat, Veronica fájdalmas tekintete ide-oda járt a hol ismerős, hol ismeretlen épületeken; már akkor búcsúzott a kedves várostól, ahol született, ahol fölcseperedett, ahol férjhez ment, ahol boldog éveit élte családjával... s ahova most, lám, meghalni tér vissza. Ugyanúgy tudta ezt, mint én.

De még hátravolt a legszörnyűbb. Végig kellett néznie és szenvednie két gyermekünk halálát, mielőtt ő is megtérhetett az Úrhoz.

Azt hiszem... nem is csak hiszem, egész szívemmel érzem, hogy Anna hercegnikasszony sosem felejtette el játszópajtását, Niccolinót.

Mantovába visszatérve, fiam addig könyörgött, míg elvittem a hercegi palota közelébe. A palota előtti hatalmas tér túloldalán behúzódtunk az árkádok alá, annak árnyékából lestük a nagy kaput, abban a reményben, hátha történik valami. S mintha a gyermeket jutalmazni akarná az ég, egyszer csak kitárult a két nagy kapuszárny, és kigördült rajta a jól ismert hercegi hintó. Velünk szemben haladva vágott át a téren, majd éppen előttünk fordult rá az útra. A herceg mozdulatlanul ült szokott helyén; nem nézett sem jobbra, sem balra. A kis Anna hercegnő kíváncsian tekingetett erre-arra, dús barna tincsei körberöpdösték vidám arcocskáját. Hirtelen megpillantotta Niccolinót, ahogy rongyosan bámult utána az egyik oszlop tövéből. A kislány szemében rémület, csodálkozás, sajnálat és szeretet csillant. Akaratlanul is integetésre emelte karját, akárcsak annak idején, ha találkoztak, de apjának megvillanó tekintetére a mozdulat félbemaradt, szinte beledermedt a levegőbe. A mozdulatlan béklyózott kezecske olyan volt a hintó hátsó ablakában, mint felröppenni készülő kis fehér galamb.

Úgy látszik, az idő és az éhezés ekkorra még nem végezte el romboló munkáját a számára kedves gyermekarcon.

Niccolo szorosan mellettem állt, belém kapaszkodott, és rázta a visszafojthatatlan zokogás. Nem szóltam, nem próbáltam csitítani sem. Kézen fogtam, és elindultunk hazafelé.

Többé nem vittem el oda a fiamat, bármilyen keservesen is könyörgött. Próbáltam megmagyarázni az okot, miközben az én szívem is majd megszakadt a szánalomtól.

És ettől fogva a kikocsizások alkalmával Anna hercegisasszony is hiába kereste a hintóból szeretett pajtását.

A köhögéssel kezdődött. A túlontúl ismert, tompa, mégis agyba hasító köhögéssel. Niccolo köhögött, s nyomban a torkához nyúlt, mintha fájna. Felugrottam, kirángattam a fényre, és rákiáltottam, hogy tátsa ki a száját, dugja ki a nyelvét. Ott volt! Manduláin már megjelent a szürkés, penészszerű lepedék. Homlokán éreztem a kezdődő lázat. A fiam megkapta a torokgyíkot!

Megbénított a felismerés. Orvosi gyakorlatomból tudtam, hogy nincs mentés. A lepedék lassanként átterjed a garatra és a gégére, beszűkíti a légcsövet, és a gyermekemre a legszörnyűbb, a fulladásos halál vár, hacsak a szívet is megtámadó kór kegyes módon szívbénulással nem rövidíti meg kínlását.

Veronicára néztem, s a szemében láttam, ugyanúgy tudja mindezt, mint én.

Laurán két nap múlva jelentkeztek a tünetek. Próbáltuk gyakran itatni őket, de a nyelési fájdalmak miatt mind kevesebb vizet fogadtak el.

Mindeközben folytonosan hallottuk keserves köhögésüket, majd sípoló, egyre nehezebbé váló légzésüket. Mozdulatlanul heverték a kemény padlóra szórt, törekké morzsolódott szalmán, és már egyiknek sem volt szava, csak mutatták, hogy szomjasak.

Noha inni már nem tudtak, a láz csillapításához kellett a vizes borogatás. Messziről kellett hozni a vizet, napjában többször fordultam, mert jószíriver éhünket is ezzel próbáltuk oltani. Magamnak is alig volt már jártányi erőm, de ezt nem mutathattam előtük. Erősnek kellett hogy lássanak. Pedig egyre gyengébb lettem – testileg is, lelkileg is. A kór a szemem láttára falta fel őket, a nékem legdrágábbakat, és nem tettem semmit.

Előbb kislányunk, Laura halt meg, nem sokkal utána Niccolino. Veronica velem együtt nézte végig agóniájukat és halálukat. Nem jajongott, nem átkozódott. Csöndes belenyugvással ült, csak a szeme izzott szárazon, mert könnye már neki sem volt.

Éjidőn, amikor lélek sem jár az utcán, egyenként vittem ki őket a temetőbe, a gazdagok temetőjébe – születésüknél fogva ez illette meg őket –, s ott egy csorba lapáttal ástam gödröt nekik a sírkert egyik gondozatlan szegletében. Nem szúrtam le fejfájának keresztet, nehogy feltűnjön valakinek; csak egy törött, félredobott sírkövet raktam a fejükhöz, hogy még egyszer visszatálaljak. Veronicának nem árultam el, de közben az ő sírját is megástam, majd lefödtem ágakkal és fűvel, nehogy észrevegyék.

Soha nem panaszkodott. Sosem tett szemrehányást, hogy miattam jutottunk ilyen sorsra. A szegénységet, majd a kolduslétet ugyanazzal a szelíd

---

belenyugvással fogadta, ahogy évekkel korábban a jómódot, a gazdagságot, a csillogást. Született fatalista volt: minden eleve meg van írva a csillagokban, s ezen mi, emberparányok nem változtathatunk.

Az utolsó percig szeretett, megingás, kételkedés, bizalmatlanság nélkül. Utolsó tiszta pillanatában csodálatos tekintete a szeretet melegével pihent meg arcomon, és csak ennyit súgott, azt is alig-alig hallhatóan: – Szép volt...

Őt is karjaimban vittem ki a temetőbe. Könnyű volt, mint a szellő. Feje a vállamon pihent. Ajka résnyire nyitva maradt, mikor végső sóhajával együtt elhagyta a lélek.

Nem volt szemfedője; árnyékká vékonyult testét szeretettel ölelte körül a föld. Melle fölött imára kulcsolt kezét láttam utoljára a ráhulló rögök között. Így búcsúzott. Így búcsúztunk.

Amikor sárga arcával rám nézett a reggel, olyan egyedül voltam a világban, mint süllyedő hajó árboca a tenger közepén.

Egyvalamit sajnálok csak egész odaveszett otthonunkból.

Mert odaveszett – menthetetlenül, visszafordíthatatlanul, mindenestül. A nagyapám bútorai. Veronika kedvencei: a muranói üvegcsodák. Gyermekeink játéka. Gyönyörű, díszes ruháink. A könyvtárunk. A műszereim, a rajzaim, írásaim. A hangszerek.

Számba venni, felsorolni is lehetetlen, mi minden maradt ott, amire azután az a rőfös rátette a kezét. Ha eléggé nemességmajmoló, talán megkegyelmezett kedves tárgyainknak. Ha nem, nyilván mindez a szemétre került, vagy fillérekért elkótyavetyélték.

Bárhogy is történt, nekem már úgyis mindegy. Csak azt az egyet, azt az egyetlenegy, csak azt a képet, azt a kis festményt sajnálom, amely dolgozószobámban az asztalommal szemben függött a falon. Abban az évben készült, amikor új házunkba beköltöztünk. A húszesztendős Veronicáról festette a fiatal mester. Tudtam, hogy szerelmes a feleségembe, máskülönben nem sikeredett volna olyan leírhatatlanul szépre a portréja.

Veronica egyszerű, dísztelen fehér ruhában ült a karosszékében, ékszerek nélkül, leengedett, sima fekete hajjal, amelyen acélkéken csillant meg az oldalról beáradó napfény, kemény kontrasztjaként a világos arcbőrnek. Eme markáns kontraszt ellenére, tökéletes egyensúly uralta a festményt, melynek érzelmi középpontjában a varázslatos szempár állt, a mindenén átsugárzó, ívelt pillákkal árnyalt barna szempár a közepén összenövő, sűrű szemöldök alatt, a semmit nem ígérő, de mindent sejtető tekintet, a földi létet élvezhető és élvezendő gerezdekre osztó égi gyönyörök tükre, miközben az egész nőalakból testiség nélküli szenvedély és tisztaság áradt. *Veronica immaculata* – ezt a nevet adtam a képnek. Szeplőtelen Veronica. Amilyennek annak idején megismertem, amilyennek megszerettem, amilyenként feleségül vettem, s amilyennek két gyermekünk megszületése után és éjszakáink lilán szétpergő kábulatában is mindig láttam.

Az ifjú festő saját zaklatott szívdobbanásait is átlényegítette művébe, s ezáltal tette tökéletessé. Hálás voltam neki ezért, s a busás összegzen felül azzal

---

is igyekeztem honorálni, hogy több családnál is beajánlottam őt, így fiatal kora ellenére hamarosan a legkedveltebb, legkeresettebb művész lett Mantovában.

Én pedig szobámba vittem a festményt, hogy minden pillanatban láthassam, ha nem vagyok Veronica közelében.

Akinek megadatott, hogy bebocsássam alkotóműhelyembe, néma áhítattal állt a kép előtt, mintegy a Szépségnek hódolva. Senki, de senki nem kérdezte, kit ábrázol. A Veronicát ismerők azért, mert tudták, az őt nem ismerők óvatosságból, nehogy olyan titkolt viszonyba botoljanak akaratlanul, mely a tisztesnek tűnő társadalmi felszín alatt lappang valahol.

Ezt az egyet, ezt az egyetlenegyét sajnálom, hogy nem vittem magammal, mikor menekülnünk kellett. Ki tudja persze, milyen hányatott sors jutott volna ennek a képnek is. Akár meg is semmisülhetett volna egyre mostohábbá váló körülményeink között. Legfeljebb rongyokba tekerve menekíthettem volna tovább, mindegyre tovább, de siralmasan anakronisztikus lett volna szörnyű és még szörnyűbb szállásainkon kiakasztani a falra, mintegy mementójaként valamikori jólétünknek. Meg aztán Veronica bizonynyal nem is hagyta volna.

Mégis sajnálom. Az ő halála óta egyre inkább. Hogy még ennyi sem maradt róla. Fájdalmasan sajnálom. Egy újabb lépcsőfok a szenvedés egekbe nyúló grádicsában.

Gyermekeim és Veronica halála után a saját életemet is értelmetlennek éreztem. Céltalan lett, üres, fájdalmas. Bármerre néztem nyomorúságos odúmban, minden kis falhorpadásról, foltról, rongydarabról, edényről ők jutottak eszembe.

Feküdtem a padlón, többnyire összegörnyedve az éhségtől, és haldoklásuk képei sorjáztak a szemem előtt. Hogy hány nap múlhatott el így, elképzelni sem tudom. Nappal is alig jutott be hozzám fény, s kábult állapotomban még kevésbé tudtam követni a napszakok váltakozását.

Mi sem lett volna természetesebb, mint hogy véget vessek mindennek. Ám én azzal sújtottam magam, hogy tovább kell élnem. Ez volt a büntetésem azért, amiért korábbi cselekedeteimmel én magam idéztem elő kedveseim pusztulását. Egy belső parancs azt kalapálta szüntelenül bent a koponyámban, hogy nem szökhetek meg csak úgy rám mért sorsom elől. Volt pedig mérgem régóta arra az esetre, ha végképp kilátástalan helyzetbe kerülök, mégpedig olyan saját készítésű szer, amely azonnali szívhalált okoz. Ezt kivételesen még ki is próbáltam, amikor a herceg egyik lova lábát törte, és meg kellett ölni. Megkértem a herceget, hadd adjam be neki ezt a készítményt. Alighogy lecsorgott a nyelve tövéig, egy utolsó rúgással kimúlt. Meggyőződhettem hatásosságáról.

A magam számára tartogatott fiolát egy kis bársonytaskba rejtve sokáig hordtam a nyakamban. Csak éjszakára váltam meg tőle, de akkor is ott lapult az ágyam melletti szekrényke titkos fiókjában. Veronica természetesen nem tudhatott róla; halálra rémült volna tőle.

Végül is nem öltem meg magam. Gondolataim kitisztultával számba vettem, mihez kezdhetnék ebben a nyomorúságos városrészben. Nem kellett so-
káig töprengenem, annyira nyilvánvalóan adódott a válasz: gyógyíts!

Elkezdtem kijárogatni a városból, s a közeli tágas réteken és a környező erdőkben gyógyfüveket gyűjtöttem. Odúmban egy primitív tűzhelyet is építettem kőből és sárból, amelyen főzeteimet elkészíthettem. Egyelőre csak a leggyakrabban használatosakra szorítkoztam. Mindjárt az elején szembesültem egy nagy problémával, miszerint üvegcséket és tégelyeket kell szereznem, hogy adagokra oszthassam szét gyógyszereimet. Bemerészkedtem tehát a városba, s jószerivel a szemétből – feltehetőleg úrasszonyok kihajított szépítkezős szelencéiből – válogattam ki, amire szükségem volt. Otthon azután kifőztem őket, hogy tiszták legyenek.

Siralmas kis boltomat kezdetben igyekeztem valamennyire „látogathatóvá” tenni, noha minden szegletéből inség és nyomor áporodott lehelete áradt.

A szűk helyiség alacsony mennyezetéről egy *teknősbéka** páncélja lógott vékony köteleken. A fejet, farkat és a lábakat én dugdostam bele rongyból, hogy életszerűbb hatású legyen. Mellette, ugyancsak a mennyezetről, egy *aligátor* himbálódzott; valami úri szemétből kotortam ki ezt is, úgy érezvén, ad némi titokzatos méltóságot patikának elnevezett odúmnak. *Néhány ronda hal lenyűzött bőre* díszelgett még ott; a durva deszkákból, lécekből összetakolt polcokon kotyvalékokkal teli vagy üres *szelencék koldus garmadája; zöld bögrék, hólyagok, dohos magok, madzagdarabkák, rózsás, rossz kalácsok*: mindez a lehetőség szerint *jól szétpakolva, hogy mutassanak*. A polcokról, falakról mindenütt szárított gyógyfüvek csüngtek: egyetlen igazán hasznos kel-lékei foglalkozásomnak.

Kezdeti lelkesültségemben – ha létezett egyáltalán ilyen – úgy képzeltem, hogy majd mindenféle nyavalyákat fogok gyógyítani, de a gyakorlat másként alakult. Jobbára koldusasszonyok jönnek hozzám, hogy fájós hasú, fájós fülű gyerekeik számára vegyenek valamiféle medikamentumot.

Igen furcsa dolgot tapasztaltam itt: ha a gyermek meggyógyul, rendszerint visszajönnek megköszönni, hogy segítettem rajtuk; ha meghal, legfeljebb később, véletlenül, sokszor másoktól értesülök az esetről. Rá kellett jönnöm, hogy a szegények között e téren is merőben más szokások uralkodnak, mint a gazdagoknál. Azok a pénzükért csálhatatlanságot is elvárnak – sőt, megkövetelnek! – az orvostól, s ha az netán téved, jogosnak érzik, hogy elégtételt vegyenek maguknak. Nemegyszer csakis a herceg barátsága és irántam való jóindulata mentett meg az ilyenek önbíráskodásától.

Van egy társadalmi szint, amely alatt az embereknek többé nincs nevük. Megszűnik az egyén, és már csak a tömeg van, tömegek vannak. Talán azért van ez így, mert akik idetartoznak (mondhatnám: idáig húzta le őket a sorsuk), elveszítik emberi értékeiket – lelkit, szellemit egyaránt, az anyagiról nem is beszélve –, s innentől nincs, ami megkülönböztesse őket a többitől. Egyformán pária mindegyik, különbségtételre érdemtelen lény.

Én sem vagyok már régóta Lodovico Tomassi, a tudós. Még csak *messer* Tomassi sem, ahogy a palotában többnyire neveztek. Csupán a patikáros va-

---

* A dőlten szedett szöveg Shakespeare *Romeo és Júlia* c. színművéből való Erdélyi Z. János fordításában.

---

gyok, ha valakinek az én segítségemre van szüksége. Mondanám úgy is – csupán saját önérzetem élesztgetésére –, hogy az én tudásomra van szüksége, de ezzel magamat csapnám be. Rég nem a tudásom az, ami még életben tart, legfeljebb a korábbi gyakorlatok során berögződött reflexek, munkafázisok, amik még mindig segítenek, hogy egy-egy gyakorta keresett medicinát elkészítsek a rendelkezésemre álló szegényes készletből, amely jószerivel kizárólag ismert gyógyfűvekből áll.

Koldusbotra jutván, egykori nagy tudásomból már csupán a gyógyfűvek gyűjtése és orvosságaim készítése maradt az egyetlen megélhetési forrás. Azóta igen sokszor jutott eszembe, miért nem foglalkoztam ezzel, amikor kedveseim még éltek. Hamar rájöttem, hogy azért, mert hosszabb időre nem hagyhattam őket magukra. Mindenekelőtt azért, mert Veronica akkor már haldoklott. Egy-egy növénygyűjtő út sok időt igényel, márpedig a mi környékünk túlzottan veszélyes ahhoz, hogy három védtelen, kiszolgáltatott teremtes egyedül maradjon. Ráadásul akkortájt még nem is ismertek bennünket, tehát szükség esetén senkire nem számíthattunk volna. Még olyankor is végigaggódtam az utat, amikor vízért kellett mennem, de azt semmiképpen nem lehetett elkerülni. Valahányszor hazaértem, hálát adtam a Mindenhatónak, hogy vigyázott rájuk.

Mióta egyedül maradtam, nem kérem Öt, hogy vigyázzon rám.

Hosszú ideig gondosan ügyeltem rá, hogy csak engedélyezett gyógyszereket készítsek, de aztán a fojtogató nyomor rákényszerített, hogy olykor-olykor narkotikumokat, mérgeket is előállítsak, amiért ugyan kemény büntetés, nemritkán halál jár Mantovában, ám mivel vevőim, megrendelőim sem járnak egyenes úton, nem kell attól tartanom, hogy illetén tevékenységemre fény derül. Valahányszor mérget adok el, nem érdekel különösképpen. Tudom, hogy csak egyik zsvány irtja ki a másikat az árnyékvilágból. Teljesen mindegy, ki az egyik és ki a másik.

Van ugyan mérgem még ma is egy kevéske, de mióta az az ifjú – szinte még kölyök – kikönyörögte tőlem azt a kis üvegcsét, másnak nem adtam el.

Azóta átok ül rajtam. Élhetnék gazdag ember módjára. Egyáltalán: élhetnék ember módjára, de csak senyvedek egyik napról a másikra, önbecsülés nélkül, magamra sütve a gyilkos bélyegét, egy soha senki által meg nem bocsátható rémtett súlyával lelkemen.

Nincs nagyobb csapás egy emberre nézve, mint amikor végképp elveszíti önbecsülését. Amíg abból akár csak szikrányi is pislákol, adhat erőt, tartást az egész világgal szemben. A magunkba vetett hit. Ám ha az kihamvad, az ember testileg-lelkileg szemétdombra vetendő roncs lesz.

Én testileg már réges-rég az vagyok, de addig a napig még volt bennem lelki szilárdság, egyre halványodó fogalom tisztességről, emberségről, ha valakin segíteni kellett.

Ott, akkor a lelkeket veszítettem el.

Mindenki úgy szólít, hogy „hé, öreg!”, pedig csak pár esztendővel múlhattam negyven. Épp egyidős voltam hercegünkkel. Annak idején mindkettőnket megcsodáltak a hölgyek, amikor társalogva sétáltunk át a palota termein.

Ő már nem él: harminckilenc éves korában tért meg a Teremtőhöz. Magam csak a szóbeszédből értesültem a haláláról. Titokban elsrattam, hiszen jó ember volt, okos ember volt, az ilyenekért mindig kár. Környékünkéről is sok kíváncsi ment el a díszes temetésre. Ezek persze a közelébe sem mehettek a tömegnek; bűzükkel, rongyaikkal mindenkit elriasztottak, megfélemlítettek volna. Vagy ami még valószínűbb, a poroszlók bántalmazták, elkergetik őket, mint a rühes kutyákat. Hiszen mások szemében nem is különbek azoknál.

Én nem akartam ott lenni, még távoli szemlélőként sem. Tudom, milyen az effajta esemény. A sok gyászos képű notabilitás alig tudja leplezni vagy kárörömét, vagy igyekezetét, hogy mielőbb behízeleghesse magát az új uralkodó kegyeibe. Közben árgus szemmel fürkészik egymást, lesván az árulkodó momentumot, amely alapján kítúrhatják vetélytársukat a várható kegyekből. Én is épp elég embernek ártottam ahhoz, hogy pontosan ismerjem ennek a folyamatnak a lélektanát.

Mint mesélték, a Gonzagák sírboltja körül tolongott a nép. Sokan szívből zokogtak, sokan kíváncsian bémésködtek, megint mások komoly képpel álltak körül a ravatalt, s amikor a díszes érckoporsót elnyelte a kriptá sötét mélye, a tömeg szétszéledt, és mindenki hazafelé indult.

Csak azt sajnálom, hogy nem láthattam a kis Anna hercegisasszonyt. Azóta bizonyára szép leánnyá serdült, s talán még mindig emlékszik egykori kis barátjára. De hát ezt úgysem kérdezhettem volna meg tőle.

Egykori jótevőm tehát meghalt. Hogy milyen érzéseket tartogatott lelkében irántam, sosem fogom megtudni. Talán nem is gyűlölt annyira, mint azt én régóta képzem. Ha jól emlékszem az arcára, amilyennek utoljára láttam, szemében nem volt sem harag, sem gyűlölet, csak sok-sok fájdalom.

Én pedig vegetálok tovább. Életkoromról régóta fogalmam sincs. Itt nincsenek évek, hónapok, hetek, csupán egymást vándorogva követő, egyforma ínséges napok. Engem az idő múlása már annyira sem érdekel, hogy rovátkákat húzogassak a falon, mint a rabok a börtönben. Nincs mit számolnom. Én csak az utolsóóra várok, de az jelölés nélkül is eljön. Testem rohamos sorvadásából ítélve, remélhetőleg hamar.

Az arcomból kimeredő hatalmas csont hajdan büszke sasorr volt. Mára őszbe fakult, csomókban hulló hajam sűrű, ápolt, szép fényű hajkorona. Udvaronkoromban mindig borotvált arcomat ritkás, vékony szálú szakáll fedi; bajszom kókadtan konyul le pengevékonyra fonnyadt ajkam két oldalán. Írószerekhez, rajzeszközökhöz szokott karcsú kézfejem mostanra elformátlanodott, görcsbe merevült ujjak kuszasága lett. Kenőcsökkel, illatszerekkel rugalmasan tartott bőröm kiszáradt, megráncosodott, helyenként kéreggé durvult.

Már csak a szemem él, keserű lánggal izzik sötét csontbarlangokká mélyült szemgödreimben. Ahányszor a tükör gyanánt szolgáló törött üvegdarabba nézek, elborzadok önnön testem rohamos pusztulásától.

Egykor díszes ruháimat rég szétmarták a nyüvek, az izzadság, az örökös súrolás. Igaz, tisztogatásuk Veronica halálával abbamaradt. Vagyis azé az egyetlen foszladozó öltözké, amely még nem mállott szét teljesen. Hovatovább nem több bűzlő rongycsomónál. Én már nem fáradozok fölöslegesen a tisztán tartásával. Saját bűzömet rég megszoktam, s nem zavarja a környékbelieket sem, hiszen azok ugyanilyen ápolatlan, penetráns szagú népség.

Kész szerencse, hogy ezen a környéken nem szokás kérdezősködni, faggatózni egymás élete felől. Aki egyszer idekerül, soha többé ki nem szabadul a nyomornak ebből a gyűjtőüstjéből, bárhonnan érkezett is. Akkor meg nem mindegy, mi volt azelőtt? Bár ha saját példamból indulok ki, igen érdekes történeteket lehetne itt hallani egykor csillogó sorsokról, egzisztenciákról, mesés vagyonokról, előkelő házakról, neves családokról. Mindezt azonban elfedi a savanyú nyomor szürkére szakadt kelméje.

Akkor sem kérdeztek, amikor családommal idekerültünk. Akkor sem, amikor szerettem sorra haltak, és az éj leple alatt temettem el őket. Akkor sem, amikor – hosszú, bódult gyász után – berendeztem boltomat (noha az elnevezés többet ígér, mint amit a kövekből összetákolt odú négy kopár fala rejt).

Idővel megszokták, hogy betegségeikkel, kínjaikkal hozzám forduljanak, de akkor is csak így: – Hé, öreg, adj valamit a nyilálló hátamra! – Vagy így: – Hé, öreg, maródi az asszony, gyógyítsd meg! – Ha nagyon meg akarják adni a módját, vagyis amikor már valóban válságos a helyzet, így szólnak: – Hé, patikáros, haldoklik a gyerekem, segíts rajta!

Persze az ő számukra rendszerint már nemigen van segítség. A legyöngült szervezeten holmi gyógyfűvek aligha tudnak segíteni, s hamar megadják magukat a kórnak, nemritkán a halálnak. (Ez utóbbi egyébként is csak idő kérdése errefelé.)

A méreg! Az igen! Az mindig kelendő áru! Mindig vannak sértettek, akik vitájukat a legvégletesebb (és legvégzetesebb) módon kívánják lezárni. Engem pedig már régóta nem érdekelt, ki milyen célra használja fel készítményeimet. Egészen addig a napig...

De az később történt...

Egy napon – ünnepnap volt éppen, amikor minden bolt zárva van – hangos dörömbölés riasztott fel éhségtől kába szunyókálásomból.

– *Hé, patikáros!*** – kiabálta egymás után többször egy fiatal hang. Bár megszokott nyomasztó álmomból ébresztett, mégsem volt se lelkierőm, se kedvem kikecmeregni a vackomról, hogy ajtót nyissak. Ám mivel a kiáltozás és dörömbölés hosszú idő után sem szűnt meg, kénytelen voltam felkelni. Mindazonáltal meg is ijedtem: nem szoktam hozzá ilyen erőszakos látogatóhoz. Akik hozzám jönnek, inkább bátortalanul kopogtatnak, mintsem harsányan dörömbölnek.

– *Ki az, mit akar?* – kérdeztem az ajtórésen át.

– *Bújj csak ki, ember!* – biztatott az előbbi hang. A hirtelen beáradó világosság elvakított, s eközben a jövevény belépett mellettem a boltba.

Visszaszokva a homályhoz, azonnal ráismertem. A fiú volt, akit előző nap láttam az utcánkban őgyelegni. Kirívó volt az öltözete, ezen a környéken legalábbis. Buggyos, bordó rövidnadrágot viselt, nyúlánk lábán harisnya feszült, felül pedig a nadrágéval megegyező színű, de aranyzsinórral díszített zekét

---

** A dőlten szedett szöveg Shakespeare *Romeo és Júlia* c. színművéből való Erdélyi Z. János fordításában.

---

hordott, hozzá fehér, bodros gallérú inget. Rövid tör himbálódzott a díszes övön. Karcsú lábfejére szattyánbőrből készült cipellő simult.

Mintha keresett volna valamit. Egy ideig mozdulatlanul szemlélte boltomat, de egy szót sem szólt, habár megkérdezhetne volna, ami netán érdekli. Arcáról nem lehetett leolvasni semmiféle érzést, pedig kizárt, hogy a környék nyomorult s nyomasztó volta hidegen hagyta. Az viszont feltűnt, hogy hosszasan fürkészte ábrázatomat, mintha vonásonként akarná emlékezetébe vésni. Elképzelni se tudtam, mi érdekeset talál horpadt orcámon, bozontos szemöldökömön, gyér, csimbókos hajamon, s úgy egészében, csonttá soványodott, rongyokkal fedett figurámon.

Miután alaposan megnézte, amire kíváncsi volt, fogta magát, és szemlátomást gondolataiba mélyedve ballagott tovább lassú, vontatott léptekkel.

Az egész jelenet igen furcsán hatott rám. Úri népség soha nem jár mifelénk, hiszen a nyomornegyedet mindenki messzire elkerüli. S ha maga a látvány nem lenne elég riasztó, a folytonosan itt terjengő bűz biztosan elűzi, aki véletlenül erre téved. Ezt az ifjút viszont mindez nem látszott zavarni, akárha el sem jutott volna érzékeiig. Tekintetében is több volt az érdeklődés, mint a szájalom.

Másnap már a környéket jól ismerő biztonságával lépett be a boltomba. Ráismerve, ami elsőnek megdöbbenett, az a tekintetében lobogó különös, türelmetlen tűz volt. Ezt a szempárt azóta sem tudom elfelejteni, pedig bizony-bizony egy éve is van már, hogy ez történt. Mint ahogy nem feledem az eltelt idő ellenére sem a köztünk lezajlott rövid beszélgetést. Hányszor, de hányszor idéztem fel magamban azóta, keresve benne a miéltre adható biztos választ, amit azóta sem találok.

– *Látom, hogy szegény vagy; / ehol negyven dukát: egy kortynyi mérget / adj érte, ámde oly gyorsan hatót, / hogy minden éren végigáramoljon, / s az életunt, ki issza, meghal egyből; / elhagyja lelke: oly veszett rohammal / lobban belőle el, miként a lőpor, ha tűzhöz ér, a gyilkos ágyú torkán.*

Döbbenet álltam ott, oly elképedéssel, hogy hirtelenében csak suta menetegetőzésre futotta.

– *Ily mérgem is van... ám itt Mantovában / ki ezt eladja, halállal lakol...*

Alig hittem a fülemnek, mikor erre harsány nevetéssel válaszolt, annyira nem illett a pillanatnyi szituációhoz.

– *Ilyen szegényen, koldusmódra tengődsz, / s meghalni félsz? Éhségről vall az arcod, / szükség és elnyomás lakik szemedben, / a hátadon gyalázat rongya lóg; / törvény, szavak – téged mit érdekel? / Nem gazdagodsz meg, élj törvény szerint bár; / szegd meg s ne légy szegény; vedd ezt az erszényt.*

És a markomba nyomott egy teli bugyellárist. Évek óta nem láttam ilyen sok pénzt egy rakáson. Az jutott rögvest eszembe, hogy ennyivel megmenthettem volna kedveseimet a haláltól. Azt is tudtam, hogy a sors – tán valami egykori jótettem jutalmaként – most ad még egy esélyt a továbbéléshez, amit el nem fogadni bűn. (Ha akkor tudtam volna, mi szakad rám ezzel, bizony visszautasítom ezt a kisebb vagyonnak is beillő összeget.) Így azonban a sugallatnak engedve csak ennyit szóltam:

– *Szegénységem fogadja el, nem elmém.*

Amit ő hasonlóval viszonzott:

– *Szegénységed veszem meg, és nem elméd.*

Szinte gondolkodás nélkül téptem le nyakamból az évek óta hordott kis tasakot, benne a méregfiolával, és kapkodva a fiú kezébe nyomtam, mintegy szabadulva tőle.

– *Keverje ezt akármilyen folyadékba / és hajtsa föl: ha húsz embert lebír is, / azonnal másvilágra szenderül.*

Látogatóm keblébe rejtette az üvegcsét rejtő kis tasakot, és a pulton fekvő erszényre csapott.

– *Fogd, mind arany; az emberekre nézve / ölöbb e méreg itt a rút világban / e gyöngye lötyynél, mit árulni bűn: / én adtam mérget néked, nem te nekem. / No menj; végy rajta étket és erősödj.*

Azzal megfordult és kilépett a boltból. Távoztában még ennyit hallottam:

– *Gyerünk! Te méreg, légy irgalmas úr, / ha Júliámmal egybezársz a sír.*

Szívemet mintha vasmarok szorította volna össze. Addig is éreztem, sőt tudtam – jóllehet kétségbeesve küzdöttem a felismerés ellen –, hogy a fiú saját magának vette a mérget. Hosszú életem folyamán épp elég gonosztevőt, gyilkost láttam ahhoz, hogy első látásra megállapítsam, ez a kölyök nem egy másik ember életére tör. De ki az a Júlia, akivel egy sírban szeretne nyugodni? A szerelmese, ehhez kétség sem fér. No de vajon miért kívánnak meghalni? Ám ha mindketten ezt akarják, a fiú miért csak magának vett mérget? És Júlia? Ő hogyan fog meghalni? Vagy talán már meg is halt, s a fiú csak őt követi? Mindez miért, Istenem, miért? Talán titkolt szerelmüknek gyümölcse lett, és a családi szégyen elől menekülnek ekképpen?

Ki lehet Júlia? Nemeskisasszony vagy polgárleány? Netán érett asszony, aki a kölyköt egy érzéki éjszakára ölébe fogadta amolyan szerelmi delikátesznek, majd használt holmi gyanánt túlادott rajta? Most pedig a fiú az első kéj gyönyörének ígézetében az Édenből kitaszítottnak érzi magát, aki számára nem maradt egyéb kiút az öngyilkosságnál; és a szerencsétlen azzal áztatja magát, hogy a nő osztozni fog vele ebben a meggondolatlan cselekedetben, habár inkább annak dolga lenne rendet teremteni e zavarodott főben és lélekben.

Hanem mindez nem más, mint meddő találgatás. Sosem fogom megtudni, ki volt Júlia, mint ahogy azt sem, hová való a fiú, és hogy pontosan mikor végzett magával. Mert hogy megtörtént, az iránt szemernyi kétségem sincs. Mint ahogy azt sem tudom meg soha, hogy ha együtt haltak, megadatott-e nekik, hogy a sírban is egymás karjaiban nyugodjanak?

Szabad-e boldog halált kívánni szerelmeseknek?

Kiléptem utána az utcára, amikor elhagyta a boltom. A sikátor végén hozzá hasonló korú legényke várta két lóval. Nyeregbe szöktek és eltűntek a szemem elől. Fogalmam se volt, melyik irányba tarthatnak, hiszen az egymást keresztül-kasul szelő, szűk közök semmiféle szabályos rendszert nem alkotnak.

Néztem az üres utcavéget, és csak akkor kezdtem utánagondolni, mi is történt itt néhány perc alatt, és hogy mit is cselekedtem. Segítséget nyújtottam egy ártatlan emberi élet kioltásához, vagyis egy gyilkossághoz. De hiszen akkor

---

én is gyilkos vagyok! Megölök egy gyereket, akinek az lehet az összes „bűne”, hogy szerelmes az ő Júliájába. És ezért még pénzt is kaptam. Mit pénzt! Egész kis vagyont, ha azt nézem, mi mindent vehetnék érte.

De akkor nem foglalkoztam tovább a pénzzel, nem is érdekelt. Hagytam az erszényt tovább heverni a pulton. Meg sem fordult a fejemben, hogy bárkitől féltennem kellene. Olyan sötét bugyra ez a városnak, hogy az itt élők már egymástól se lopnak. Gyilkosság ugyan hébe-hóba előfordul, de sosem pénzért, mert az errefelé nemigen akad. Rólam is tudja mindenki, hogy szárított gyógyfüveimért legfeljebb néhány rézfillérrel fizetnek, amiért ölni nem, de még betörni sem érdemes.

Egyre látogatómon töprengtem, s azon, miért nem jutott még csak eszembe sem, hogy megpróbáljam lebeszélni szörnyű tervéről, mikor nyilvánvalóan ennek kellett volna az első ösztönös gondolatomnak lennie. Hogy lehettem képes egy kölyök első szavára azonnal ölő mérget kiszolgáltatni? Még csak nem is követelőzött, nem fenyegetőzött, csak kezembe nyomta az erszényt, és elmondta, mit akar. Mi volt mégis az a titkos erő, amely ellenállásomat már csírájában elfojtotta? Azt kellett volna mondanom, nincs ilyen mérgem. Hogy nyomorult koldus vagyok, akinek nem futja effajta szerekre. De én meg se kíséreltem eltéríteni ijesztő szándékától, s minden további nélkül teljesítettem kérését.

Sokáig töprengtem ezeken a kérdéseken, mígnem hirtelen rátaláltam a válaszra. A fiú tekintetében volt az a bizonyos kényszerítő, delejező erő, mely minden ellenkezésnek élet vette. Abban a szempárban olyan láng lobogott, hogy lelkem legmélyét perzselte vele; úgy átéreztem fájdalmát, hogy osztoznom kellett szenvedésében, aminek valóban csak a halál vethet véget. Ezt persze csak utólag fogalmaztam meg ilyen pontosan, akkor csupán vele-szenvedésem irányította cselekedeteimet.

Mindeme felismerések sem teheték azonban semmissé a gyilkosságot. Teljes bizonyossággal tudtam, éreztem, hogy a fiú még aznap meghalt – hogy egyedül-e, vagy a szerelmével, ez már szinte alig változtat bármit is a dolgon –, és az önvád annál pusztítóbban tört rám, mert nem volt senki, akivel lelkiismeret-furdalásomat, ezt az egész szörnyűséget megoszthattam volna.

A negyven arany dukát azóta is megvan érintetlenül. A vérdíj! Mondhatnám úgy is: a Júdás-pénz. Csakhogy Júdás harminc ezüstért a Megváltót árulta el, én negyven aranyért önmagamot. Az én szememben mindkettő olyan árulás, amelyre nem létezik bocsánat. Épp ezért arra a pénzre is képtelen vagyok másként gondolni, s ugyancsak ezért voltam képtelen egyetlen darabot is elkölteni belőle a magam javára.

Vissza már nem adhatom: nincs kinek. Ha étket vennék rajta, biztosan kifordulna a számból minden falat. Az új ruha tűzként perzselné a testem, s ha netán bűfelejtő itallal próbálkoznék, átégetné a gégém, vagy megfulladnék az első kortytól.

Hogy véletlenül se derüljön fény annak a pénznek a létezésére, jól elástam odúm egyik szegletében, a szalmazsákom alatt. Ott nappal is olyan árnyék honol, hogy fürkésző szemek se fedezhetnék föl az ásás nyomát. Magam napokig nem mertem arrafelé még nézni sem, mintha a pillantástól is rettegni kellene.

Hosszasan törtem a fejem, mitévő legyek ennyi arannyal. Közben arra is rá kellett döbbernem, mennyivel nyugodtabb az élet pénz nélkül: ami nincs, az nem okoz gondot.

Ittjárta óta számtalanszor jutottak eszembe a fiú szavai: ölöbb méreg ez a világban az én szeremnél, amelyért halálbüntetés jár városunkban. Ez csak *egy* ember halálát okozta, azért hatalmas népek képesek irtani egymást.

Végül aztán rájöttem, mire használhatom fel annak az erszéynek gyűlöletes tartalmát. Ebből tudom halott kedveseimnek megadni a végtisztességet, méltó módon eltemettetni őket. Majd kihantolom földi maradványaikat a gazdagok temetőjének sarkából, csontjaikat egyetlen koporsóba gyűjtöm össze. Valakit kellőképpen megfizetek, hogy illő sírhelyet vásároljon és eltemesse őket. Egyszerű sírkövet is állítatok, rajta egyetlen névvel: Tomassi. Senki nem fogja tudni, ki nyugszik alatta. De onnantól az ő örök álmukat nem háborgathatja többé teremtet lélek.

Hogy velem mi lesz, az nem érdekel, azzal nekem már semmi gondom. Semmi veszteség nem éri a világot, ha én már nem vagyok. Magam tehetek róla, hogy így alakult.

Az egyetlenemen igyekeztem minden tudnivalót elsajátítani, amihez csak hozzájutottam. Elég korán észrevettem, hogy az eszem szivacsaként issza fel a tudást, érkezzon az akár áradatként, akár morzsák formájában. Nemcsak felszívtam minden tudáscseppet, de gondosan el is raktároztam, mégpedig tudatosan kialakított szellemi rekeszeimben, ahonnan bármikor elővehettem, amire éppen szükségem volt. Gyűjtögető, megőrző és reprodukáló elmém emelt kollégáim fölé, s távolított el tőlük mérhetetlen magasra. Ott követtem el az első nagy hibát, hogy hatalmas ismeretanyagomat önző módon tartogattam, ahelyett hogy megosztottam volna másokkal. Pedig mélységesen tisztában voltam vele, hogy a tudás olyan, mint a szeretet: attól, hogy szétszogatjuk, nem lesz kevesebb. Taníthattam volna tehát fiatalabb pályatársaimat, átadhattam volna nekik hosszú évek folyamán felgyűlt tapasztalataimat, hogy egyre szélesebb körben kamatozzon az én szellemi tőkém. Tiszteltek és becsültek volna érte.

Ezzel szemben mit tettem én? Irigyen őrizgetett egész tudásomat arra használtam, hogy lépten-nyomon bizonyítsam a többiek alkalmatlanságát, hozzá nem értését; hogy lejárássak tisztos munkába beleöregedett embereket; hogy páciensnek megszerezsek minden befolyásos, módos vagy gazdag családot – s mindeközben pillanatig se szüntem meg önnön nagyszerűségemet éreztetni és minden eszközzel bizonyítani.

Meg is lett az eredménye. Szinte érzékelhető hullámokban csapott át fölöttem a gyűlölet, az ellehetetlenített és kisemmizett orvoskollégák gyűlölete. És megvetésük ugyanúgy.

Mindennek súlyát akkor éreztem át valójában, amikor a hercegi kegy elvesztésekor hirtelen rá kellett ébrednem, hogy nincs senki, akire számíthatok.

Akkor értettem meg a Veronica szemében időnként felsejlő szomorúságot. Ő egészen világosan látta, hogy lelki fejlődésem mennyire téves irányban halad, de szóval soha nem figyelmeztetett. Talán abban bízott, hogy észreveszem

---

---

tekintetében a jeleket, és valami módon megértetheti velem, milyen rossz útra tévedtem. Nem rajta múltott. Önimádatom és a magam iránti csodálat megfosztott a tisztánlátás képességétől.

Ezen is sokszor morfondíroztam már. Vajon ha akkor másként viselkedem a többiekkel, számíthattam volna-e jóindulatukra a szükség órájában? Avagy a hercegi harag őket is tétlenségre kényszeríti? No mindegy. Értelmetlen tűnődés értelmetlenül felvetett kérdésekről. Rajtam mindez már semmit nem segít.

De honnan is tettek ilyen nagy kitérőt sánta magányom körül bicegő gondolataim? Ja igen: a végről elmélkedtem, saját várható dicstelen végemről. Amivel nekem már – szerencsére! – semmi gondom nem lesz.

Majd rám talál, ki rám talál – netán már holnap, vagy egy hét, hónap, év múlva; oly egyre megy! –, s a koldusok, nincstelenek, névtelenek elvadult sírkertjében, nem messze ide, alig túl a városon, nékem is jut bizonyára egy kapa föld, hogy porladó szemfedőül húzhassam elporladt életem fölé.

Szekszárd – Balatonmáriafürdő – Szekszárd, 2015. június 9. – szeptember 1.

Erdélyi Z. János (Debrecen, 1947) 1993-ban került be az irodalmi életbe Georg Trakl válogatott verseiből összeállított műfordításkötetével. Végzettsége szerint gépészmérnök, teljes aktív életszakaszát különböző tervezővállalatoknál töltötte.

Műgyetemista kora óta „kettős életet élt”, vagyis párhuzamosan folytatta műszaki és irodalmi tevékenységét. Mióta nyugdíjas lett, csak irodalommal foglalkozik. Saját írásait és műfordításait rendszeresen közli a folyóiratok.

Eddig egy saját és tizenegy fordításkötete jelent meg, az utóbbiak főként német nyelvű művek interpretációi, ezen belül 20. századi osztrák költők (Georg Trakl, Thomas Bernhard, Christine Busta, Gerhard Fritsch) versei.

Két középkori történet egymás mellett. Az első Magyarországon (közelebbről Budán) játszódik, a másik Olaszthonban, noha az utóbbit W. Shakespeare egyik színműve ihlette (amelynek előzménye viszont egy még korábbi olasz írás!).

Az 1979–80-ban készült, *Ödipusz Budán* című hangjátékom az ókori görög Oidipusz-történetet idézi meg egy vendéglősné és egy hetvenkedő nemesifjú „egyéjszakás kalandja” nyomán. A görög sorstragédia itt is majdnem mindenkin beteljesedik, kivéve az ifjút, aki casanovai könnyedséggel távozik.

A patikáros Itáliába viszi el az olvasót. Javarészt Mantovában játszódik, nem véletlenül, ugyanis a címszereplő nem más, mint Shakespeare *Romeo és Júliá*jának mantovai patikárusa, akitől Romeo a gyilkos mérget vásárolja. A történet nyomon követi a fiatal orvos-asztrológus életútját a tanulás éveitől a szakmai dicsőség magasáig, majd egy rossz döntés következtében a koldusbotra jutásig és egész családjá elvesztéséig.

Ez a művem 2015-ben született, s a már korábban megjelent *Helsingör Szelleme*vel és *A Cet könyvével* együtt részét képezi *Halhatatlan villanások* címmel íródó gyűjteményemnek, amelyben minden darab főhőse a magyar és a világirodalom valamely híres művének jelentéktelen(nek tűnő) epizódszereplője.

Napkut Kiadó Kft.
1043 Budapest, Tavasz u. 4.
Telefon: (1) 225-3474
Mobil: (70) 617-8231
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős kiadó: Szondi György
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence
ISSN 1787-6877
ISBN 978 963 263 626 9